

ชีวิตมีความพิสดารอย่างไร

พิมพ์เป็นบรรณการที่ระลึก

เนื่องในงานฉาปนกิจศพ

นายจันท์ คบเสนี

294.304

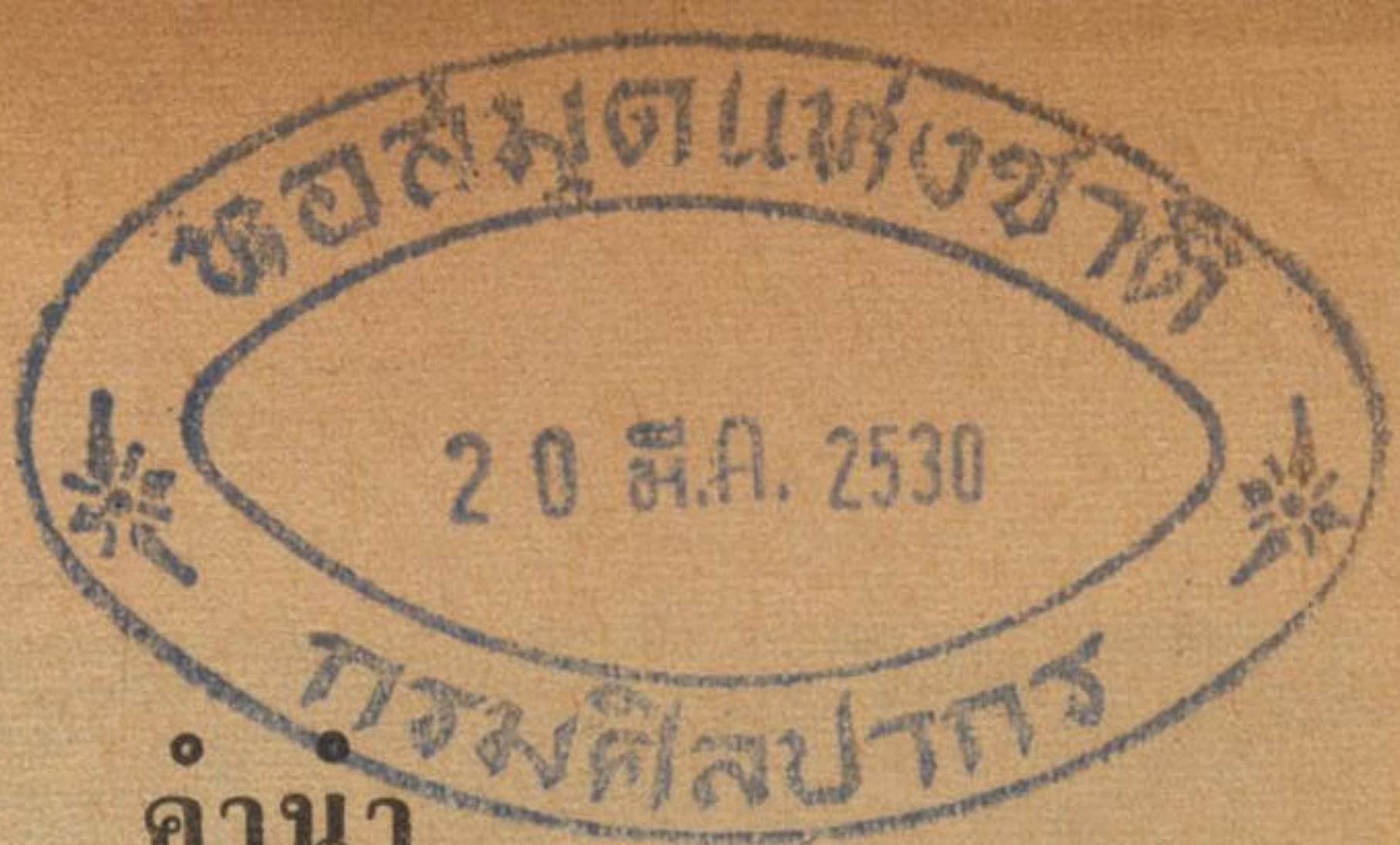
บ527ข

วัดมกุฏกษัตริยาราม

๔ มกราคม ๒๕๐๗

คือมีนามพิเศษอย่างไร

บุษมี เมฆาบุตร.

คำนำ

หอสมุดแห่งชาติ

ด้วยคุณสมชัย (มณี) ศษ.ด. ได้ให้ทุนอนุญาต
พิมพ์หนังสือเรื่อง “ชีวิตมีความพิสดารอย่างไร” อันกล่าวถึง
ความเป็นไปของสัตว์ทั้งหลายตามที่ปรากฏในพุทธศาสนา ซึ่ง
เป็นธรรมะชั้นปรมาตม ที่ข้าพเจ้าแสดงปาฐกถา ณ ศาลา
อเนกัมภานานมาแล้ว การแสดงปาฐกถาครั้งนั้นต้องกล่าวตาม
เวลาที่กำหนดให้ ดังนั้น เรื่องอันลึกซึ้งพิสดารของชีวิต ย่อม
ไม่อาจจะกล่าวให้ละเอียดเท่าที่สมควรในเวลาอันจำกัดได้
แต่ก็กล่าวเป็นแนวทางที่จะให้เห็นแง่มุมในวิชาการเรื่องนี้ ว่า
มีอยู่ในพุทธศาสนาประการใดบ้าง ส่วนการที่จะศึกษาโดย
ละเอียดพิสดารให้ยิ่งขึ้นไปนั้น ก็จะศึกษาได้จากพระอภิธรรม
ปิฎกหรืออีกทางหนึ่งจากวารสารชีวิต ซึ่งอภิธรรมมูลนิธิ ได้
จัดการออกเป็นราย ๒ เดือนต่อเล่ม เป็นเสมือนโรงเรียน
อภิธรรมที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้โดยง่าย

ตามที่คุณสมชัย (มณี) ศษ.ด. มีความประสงค์จะ
พิมพ์หนังสือเรื่องนี้ เพื่อเป็นอุกฤษณ์นันทนาการแก่ผู้มาให้เกียรติ
ในงานปลงศพ คุณจิณต์ ศษ.ด. ผู้เป็นสามี จึงมีความดำริ

ที่ชอบที่ควร และเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ได้อ่านให้รู้ว่า
พระพุทฺธศาสนา สอน เรื่อง ชีวิต ของ คน ของ สัตว์ ไว้อย่างไร
การเกิด การตาย มี เหตุผล ต้นปลาย ประการใด ย่อมทำให้หาย
ความลุ่ม หลง มัว เมา ใน สิ่ง ซึ่ง ไม่มี สาระ ว่า มี สาระ อัน เป็นการ
บำเพ็ญ กุศล ที่มี ผล พึง อุทิศ แก่ เปต ชน ใน สัม ปราชิกภพ ให้
ประสพ สันติ สุข ตาม ควร แก่ คติ วิสัย เป็น ที่ ควร แก่ การ
อนุโมทนา ยิ่งนัก ข้าพเจ้า จึง ขออนุญาต ให้ พิมพ์ ได้ ตาม ประสงค์
ด้วยความเต็มใจ

นายบุญมี เมธางกูร

๕ ธันวาคม ๒๕๐๖

อักษรธรรมมูลนิธิ

สำนักงาน ๔๑ ถนนพระอาทิตย์ พระนคร

เลขห้อง กค.

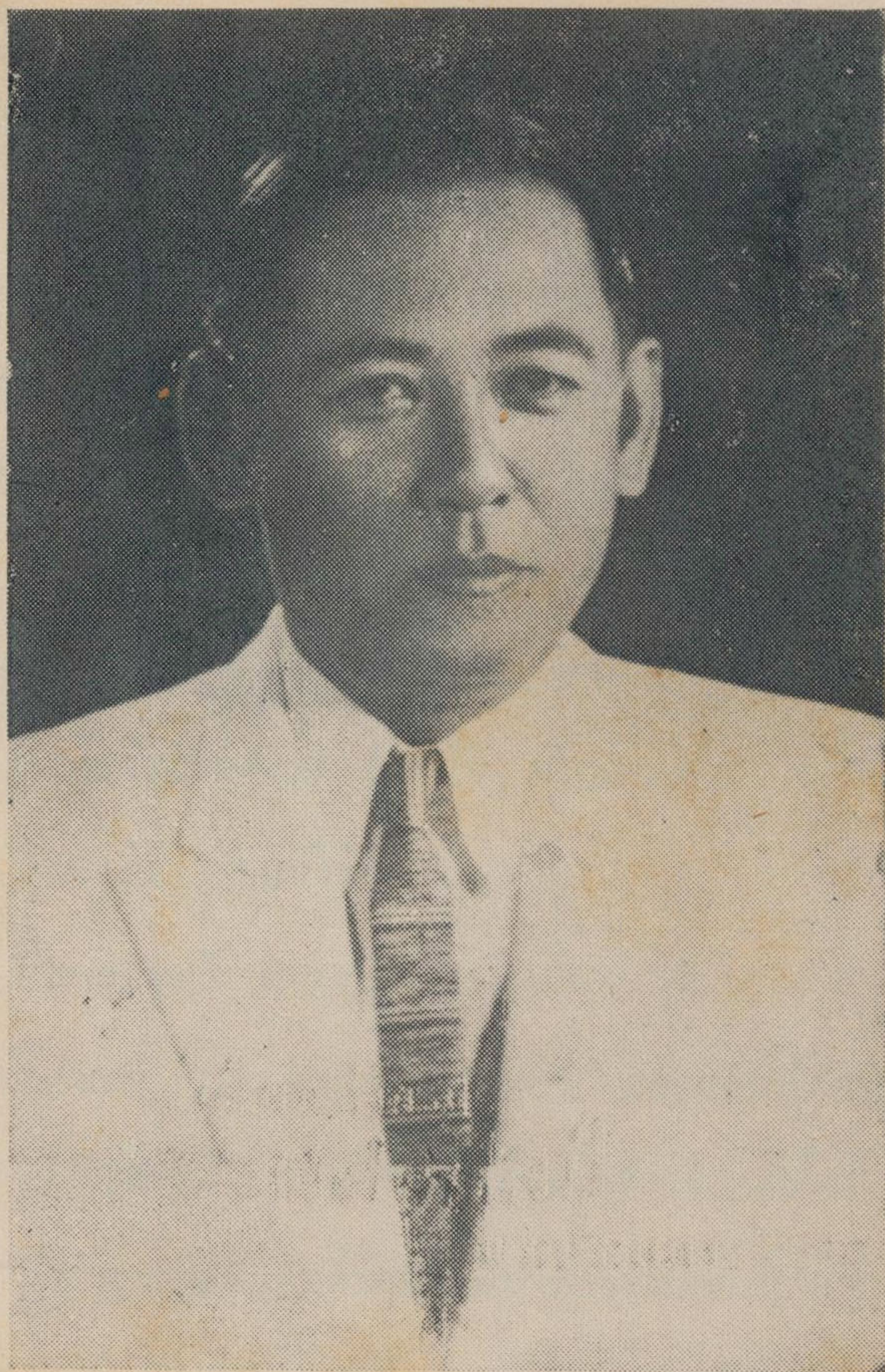
เลขหมู่ ๒๙๔.๐๐๔

บ ๕๒๗๕

002412

เลขทะเบียน

ณ.มอ.ร.๐๒๐๘

นายจันต์ กษเสน

ช้าตะ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๖๐

มรณะ วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๐๖

UNIVERSITY OF MICHIGAN

LIBRARY

ANN ARBOR, MICHIGAN

ประวัติ

นายจันต์ คชเสนี หรือชื่อเล่นที่เรียกกันจนชินหูว่า “คุณหนู”
เป็นบุตรคนที่ ๒ ของพระยานาคราชกำแพง และ ม.ร.ว. หญิงเจือ คชเสนี
เกิดที่บ้านเลขที่ ๑๓๐/๓ ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัด
สมุทรปราการ เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ ปีมะเส็ง วันเสาร์
แรม ๕ ค่ำ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ทั้งหมด ๕ คนคือ

๑. นางวรทรัพย์รักษา (กระbung วรทรัพย์)
๒. นางจันทร์ปรุง พวงคำ
๓. นางฉัตรกำจาย (จงใจ บุนนาค)
๔. นางสาวสินี รัตนสังข์
๕. นายมนตรี คชเสนี

เมื่อเยาว์วัย ได้เข้าเรียนที่ ร.ร. มัธยมวัดทรงธรรม และต่อมาได้ย้ายเข้า
ไปเป็นนักเรียนประจำอยู่ที่ ร.ร. กรุงเทพมหานครวิทยาลัย เมื่อได้สำเร็จ
การศึกษาแล้ว ได้ทำการอุปสมบทที่วัดจวนดำรงคราชพลชั้นร์ อำเภอ
พระประแดง

ได้เริ่มเข้าทำงานที่โรงงานเมรียบางยี่ขัน เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๒
ต่อมาได้ย้ายเข้ามาทำงานที่โรงงานยาสูบกระทรวงการคลังเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๖
ฝ่ายบัญชีจนกระทั่งได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็งในลำไส้ใหญ่

นายจันท์ ได้ทำการสมรสกับนางสาวสมัย (มณี) สุขวณิช
เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๔๘๒ มีบุตรและธิดาทั้งหมดรวม ๕ คนคือ

๑. ด.ญ. เอื้อยอาร์ คชเสนี

๒. ด.ช. จิรากรณ์ คชเสนี

๓. ด.ญ. ศิริภรณ์ คชเสนี

๔. ด.ช. สรรเสริญ คชเสนี

๕. ด.ช. จิรวัดน์ คชเสนี

นายจันท์ คชเสนี ได้เริ่มป่วยเมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๐๖ โดยมี
อาการปวดท้อง แต่อาการนี้เคยเป็นประจำ จึงได้ไปตรวจที่โรงพยาบาล
ยาสูบ นายแพทย์ตรวจแล้วได้ให้ยามารับประทาน และได้พักรักษาตัวอยู่ที่
บ้านแต่อาการปวดได้รุนแรงขึ้น เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๐๖ เวลาประมาณ
๓ หุ่่มเศษจึงได้ไปเชิญนายแพทย์สุเ็ด คชเสนี มาตรวจ คุณหมอบอกว่า
ต้องทำการผ่าตัด จึงได้นำไปรักษาที่โรงพยาบาลศิริราช นายแพทย์ที่
โรงพยาบาลนั้นได้กรุณาให้การรักษายาบาลอย่างดีที่สุด และมีได้เห็นแก่การ
เหนื่อยยากประการใด แต่โดยเหตุที่ได้ป่วยเป็นโรคร้าย สดวิสัยที่จะเยียวยา
รักษาให้หาย จึงได้ถึงแก่กรรมด้วยอาการสงบ ที่ตึกตั้งตรงจิตร โรงพยาบาล
ศิริราช เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ เวลา ๒๒ น. เศษ
ศิริรวมอายุได้ ๔๖ ปี

คำไว้อาลัย

เนื่องในงานฌาปนกิจศพคุณจันต์ คชเสนี ทาง
เจ้าภาพ คือคุณสมัย คชเสนี จะได้จัดพิมพ์หนังสือขึ้นเพื่อ
เป็นอนุสรณ์ ขำพเจ้าในฐานะที่เคยนับถือและคุ้นเคยกับคุณ
จันต์มาก่อน ได้รับเกียรติให้เขียนคำไว้อาลัยลงในหนังสือเล่ม
นี้ด้วย ขำพเจ้าจึงมีความยินดีเป็นอย่างมากที่จะขอกล่าวว่า
คุณจันต์ คชเสนี เมื่อยังมีชีวิตอยู่นั้น เป็นบุคคลที่ชาว
พระประแดงโดยทั่วไปรู้จักดี เพราะคุณจันต์เป็นผู้ที่ไม่ถือเนื้อ
ถือตัวโอบอ้อมอารี และมีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติ
การงาน ทั้งในด้านส่วนตัวและบำเพ็ญประโยชน์เพื่อ ส่วนรวม
ของท้องถิ่นอยู่เนืองนิจ สมกับเป็นผู้สืบสกุลของท่านเจ้าคุณ
นาคราชกำแหง อดีตเจ้าเมือง ซึ่งเป็นที่รักและเคารพ
อย่างยิ่งของชาวพระประแดง ดังนั้น ในระหว่างที่ยังมีชีวิต
อยู่ คุณจันต์ คชเสนี จึงได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภา-
เทศบาลถึง ๒ ครั้ง และครั้งสุดท้ายก่อนที่คุณจันต์จะ
ถึงแก่กรรม ก็ได้รับคะแนนนิยมจากประชาชนและได้รับ
แต่งตั้งจากทาง ราชการให้ดำรงตำแหน่ง สมาชิกสภา เทศบาล

อีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ แต่ยังมีทัน
 ได้มีโอกาสร่วมงานเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ส่วนรวมของท้องถิ่น
 คุณจิณต์ก็มาด่วนถึงแก่กรรมไปเสียก่อน จึงเป็นที่น่าเสียดาย
 สำหรับประชาชนสมาชิกสภาเทศบาล และคณะเทศมนตรี
 เมืองพระประแดงเป็นอย่างยิ่ง

ด้วยผลแห่งการที่ได้ประกอบกรรมดีไว้ตลอดเวลาเมื่อ
 ยังมีชีวิตอยู่ ข้าพเจ้าขออันเชิญคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่ง
 ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณ
 ของคุณจิณต์ คชเสนี ไปสู่สุคติในสัมปรายภพเทอญ

ด้วยความเคารพรัก

บุญสืบ บุญสุขะ

นายกเทศมนตรี เทศบาลเมืองพระประแดง

คำไว้อาลัย

การเกิด, แก่, เจ็บ, ตาย, เป็นของเที่ยงแท้ที่ทุกคน
ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์หน้ไม่พ้น ซึ่งทุกท่านรู้ดีอยู่กับใจ
แล้ว แม่กระนั้นก็ตาม เมื่อข้าพเจ้าได้ทราบข่าวครั้งแรกว่า
คุณจันต์ คชเสนี ซึ่งเป็นเพื่อนน้ามิตรของข้าพเจ้าต้องไป
ให้แพทย์ที่โรงพยาบาลศิริราชทำการผ่าตัด ก็ทำให้ข้าพเจ้า
ใจหาย และอดที่จะเป็นห่วงไม่ได้ ครั้นพอมารู้ข่าวอีกครั้ง
หนึ่งเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ ว่า คุณจันต์
คชเสนี ได้ถึงแก่กรรมเสียแล้ว ซึ่งเป็นข่าวที่เสมือน
หนึ่งสายฟ้าได้ผ่าเปรี้ยงลงมา ทำให้ข้าพเจ้าถึงกับนั่งอน
ตกตลึงใจวาบหวิว น้ำตาคลอออกมาโดยไม่รู้ตัวอยู่เป็นเวลานาน
เพราะข้าพเจ้าไม่เคยคิดหรือคาดฝันไว้เลยว่า คุณจันต์ คชเสนี
ซึ่งเป็นเพื่อนและเป็นบิยะมิตรที่เคยได้สังสรรค์, เทียวเตร,
และสนุกสนานเฮฮาที่อำเภอพระประแดง ทั้งยังเป็นเพื่อน
ร่วมงานกันมาแต่ พ.ศ. ๒๔๘๖ อันเป็นเวลานานกว่า ๒๐ ปี
นี้จะอายุสั้น ต้องจากเราไปโดยไม่มีวันที่จะกลับมาพบกันอีก

ทำความโศกสลด, เศร้าหมองแก่ข้าพเจ้า อย่างสุด ช่ง แม้
 จะนึกเอาคำว่า สัตว์โลกย่อมมีการเกิด, แก่, เจ็บ, แล้วตาย
 เป็นของธรรมดาเป็นเครื่อง อด กลืน ความ เสียใจ เสียตาย
 อาลัยอาวรณ์ในตัวตนจิต คชเสนี สักเท่าใดก็ตาม หาทำให้
 ข้าพเจ้า อดท จะอาลัยถึง คนดี ๆ ช่ง เป็น เพื่อน น้า มิตร ของ
 ข้าพเจ้าได้ไม่ ทงนี้ เพราะคุณจิต คชเสนี เป็น พ่อทิด
 ของลูก ๆ เป็นสามทิศของภรรยา เป็นทเคารพนักบถ และ
 ยำเกรงของวงศ์สาคนาญาติ ทั้งยังเป็นมิตรที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน
 หรือบุคคลอื่นที่ได้เคยพบปะสังสรรค์กันอีกด้วย

ฉะนั้น การจากไปของคุณจิต คชเสนี อย่างไม่มี
 วันที่จะกลับมาในครังนี้ ข้าพเจ้าจึงขอตั้งจิตอธิษฐานว่า ถ้า
 ชาติหน้ามีจริงก็ขอให้คุณจิต คชเสนี เกิดมาร่วมเป็นเพื่อน
 น้ามิตรกับข้าพเจ้าทุก ๆ ชาติด้วย หรือถ้าเป็นกุศลบุญบารมี
 ที่คุณจิต คชเสนี ได้เคยสร้างสมไว้ตั้งแต่ชาติก่อนเกิด หรือ
 ในชาตินี้ก็ดี ขอให้เพื่อนจงไปเกิดในสุคติภพเสวยสวรรค์สุข
 ชั่วกาลนาน.

ยุทธ ธรรมพรณ

หัวหน้าฝ่ายจัดซื้อและรักษาพัสดุ
 โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง

ไว้อาลัยแก่เพื่อน

คุณหนู (จันท์ คชเสนี) เป็นเพื่อนกันโดยมิได้ถือ
ชั้นวรรณะ เคยรับราชการ เคยกิน เคยนอน ร่วมกันมา
ตั้งแต่ยังเป็นโสดอยู่ถึงแม้ว่าแต่ละคน จะมีครอบครัวไปแล้ว
แต่ความรัก ระหว่างเพื่อน ยังมีการ ติดต่อกัน อยู่เสมอ เสมือน
หนึ่งดังญาติสนิท แต่เมื่อมาได้ทราบข่าวการมรณะกรรมของ
เพื่อนโดยกระทันหันเช่นนี้ จึงรู้สึกเศร้าสลดใจเป็นอย่างมาก
โดยไม่นึกเลยว่าอายุจะสั้นเพียงแค่นี้ ตั้งแต่เป็นเพื่อนกัน
มาคุณหนูไม่เคยทำความเดือดร้อนอย่างใดให้แก่เพื่อน มีแต่
คอยช่วยเหลือและถามถึงทุกข์และสุขอยู่เสมอมา จึงนับได้ว่า
เป็นเพื่อนที่ดีคนหนึ่ง เนื่องในงานฌาปนกิจศพครั้งนี้ กระผม
จึงขอฝากความอาลัยไว้แด่เพื่อนผู้ล่วงลับไปแล้วไม่มีวันจะกลับ
ขอให้จงประสบสุขสงบตามคติวิสัยในสัมปรายภพนั้น เทอญ

ชัช แช่มบาง

องค์การเบตเตอร์

กระทรวงกลาโหม

คำไว้อาลัยคุณพ่อ

วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๐๖ เป็นวันที่ลูก ๆ ทุกคนต้องได้รับความเศร้าโศกอย่างสุดซึ้ง เพราะต้องสูญเสีย คุณพ่ออันเป็นที่รัก และเคารพยิ่งของลูกไป พระคุณ ของ คุณพ่อ ที่ได้เลี้ยง ลูกลมา ตั้งแต่ เด็กนั้น คุณพ่อต้องอดส่ำทำงานมาด้วยความมานะและอดทน เพื่อเลี้ยงลูก ๆ และคุณแม่ให้มีความสุข และต้องพยายามส่งเสีย ที่จะให้ ลูกได้เรียน สำเร็จ คุณพ่อห่วงใยกังวลต่อทุกข์สุขของลูกเสมอ แม้ว่าลูก ๆ จะได้อยู่กับคุณพ่ออย่างใกล้ชิดก็ได้ทอดทิ้งเลย เช้า ๆ คุณพ่อไปทำงาน คุณพ่อจะต้องเอารถไปส่งลูกและน้องถึงโรงเรียนเสียก่อน แม้ว่าจะต้องออก จาก บ้าน แต่เช้า เพราะต้องเสียเวลาไปส่งลูก คุณพ่อก็ไม่เคยบ่นเลย เพราะคุณพ่อเป็นห่วงและสงสารลูกเช้า ๆ รถเมล์แน่น กลัวลูกจะต่อรถลำบาก จะทำให้ลูกไปโรงเรียนไม่ทัน คุณพ่อห่วงอนาคตของลูกทุกคน คุณพ่อปรารถนาอยู่เสมอว่าอยากจะมีชีวิตอยู่อีกสัก ๒๐ ปีก็พอ เพื่อทำงานหาเงิน จะได้ส่งเสียลูกให้เรียนสำเร็จเพราะคุณพ่อ บอกว่า ไม่มี มรดก อะไรจะ ให้ แก่ลูก จะให้ ได้ก็แต่วิชาเท่านั้น ถ้าลูกคนไหนเรียนเก่งคุณพ่อก็อาจจะส่งไปเรียนต่อต่างประเทศอีกก็ได้ แม้จะต้องลำบากยากเข็ญเพียงใดก็จะยอม เพื่อลูก จึงทำให้ลูกซาบซึ้งและมีความภูมิใจ ที่มีคุณพ่อเป็นหลักของลูก

เสมือนร่วมโพธิ์ร่วมไทรช่วยปกบ้องให้บรรดาลูก ๆ ได้รับความร่มเย็นเป็นสุข
 พระคุณของพ่อที่มีต่อลูก ๆ สุดที่จะเอ่ยอ้างหรือหาอะไรมาเปรียบได้ ไม่
 หนักที่ลูกจะได้ตอบสนองพระคุณให้สาสม คุณพ่อก็มาด่วนจากลูกไปเสีย
 แล้ว แต่ลูกทุกคนก็ตั้งใจอันแน่วแน่ที่จะสนองพระคุณด้วยการ ทำบุญ
 ใส่บาตรอุทิศส่วนกุศลให้คุณพ่อ ทุก ๆ คิณลูกได้สวดมนต์กราบไหว้พระ
 เพื่อให้วิญญาณของคุณพ่อไปสู่สุคติ และลูก ๆ ทุกคนจะพยายามตั้งใจ
 เล่าเรียนให้สมกับความตั้งใจของคุณพ่อเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ และจะทำตัว
 ให้เป็นเด็กดีเพื่อวิญญาณของคุณพ่อจะได้ไม่ต้องเป็นห่วงลูกมาก เพื่อ
 เป็นการตอบแทนและแสดงความกตัญญูต่อคุณพ่อที่ล่วงลับไปแล้ว

สิ้นคุณพ่อไปแล้ว ลูกทุกคนแสนจะอาลัยรำไห้ วิญญาณของ
 คุณพ่อสถิตอยู่ ณ แห่งใด ลูกขอกราบอ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย
 จงช่วยโปรดคลบ้นดาลให้วิญญาณของคุณพ่อที่เคารพรักของลูกได้รู้ และ
 เห็นว่าลูก ๆ ของคุณพ่อสุดแสนจะเสียดาย อาลัยรักถึงคุณ พ่อสุด เหลือ
 จะพรรณนา และลูกขอตั้งจิตอธิษฐานว่าเกิดชาติใด ภพใด ขอให้เกิดเป็นลูก
 ของคุณพ่อทุกชาติไป

ระลึกชนกผู้ก่อ

มาจากลูกเร็วพลัน

กระไรเลยบ่ได้ทัน

พ่อจากลูกกลับ

อาลัยใจห่วงให้

นอนนั่งยังนึกถึง

ภาพพ่อ ติดตราตรึง

ยังคิดจิตสร้อยเศร้า

ครวญครำน้ำเนตรย่อย

ไหวหวั่นพลันอกระลวง

พ่ออยู่ชั้นซดวง

ปานหยาดอมฤตแม่

จักสรรค่าเพราะพร้อง

คงบ่อาจบรรยาย

ความรักหนักแน่นกาย

สุดกล่าวสุดเล่าแล้ว

ช้วน ลูกเอ๋ย

ดงนี้

ดารี โฉนนา

สู่ดาวแดนไหน

หวลคะนิง

คำเช่า

ใจลูก อยู่นา

ไสรกซำกำสรวล

เย็นทรวง

เปลี่ยวแท้

จิตลูก

หยดค้างแดนสวรรค์

ภิปราย ไตนา

หมดได้

ในอก ลูกนา

สุดค้นคำไซ

หวังใจใคร่กอบ^๕ก่อ
มา^๕ด^๕วน^๕ค^๕บ^๕เม^๕อ^๕ม^๕ร^๕ณ^๕
มัจจุ^๕รา^๕ช^๕มา^๕ร^๕อ^๕น
ยัง^๕บ^๕่^๕แท^๕น^๕ค^๕ณ^๕ก^๕
ขอ^๕พ^๕ระ^๕ไ^๕ตร^๕ร^๕ต^๕น^๕เ^๕อ^๕ง

อ^๕ก^๕เท^๕พ^๕ไ^๕ท^๕เ^๕ว^๕า
ส^๕ิง^๕ศ^๕ก^๕ค^๕ล^๕ิ^๕ท^๕ธ^๕ใน^๕ส^๕า
ไป^๕ร^๕ค^๕ป^๕ร^๕ะ^๕ท^๕า^๕น^๕พ^๕ร^๕ช^๕า
ค^๕ล^๕อ^๕า^๕น^๕ภ^๕า^๕พ^๕ไ^๕ห^๕

ส^๕ถ^๕ิ^๕ต^๕ท^๕ิ^๕พ^๕ย^๕วิ^๕มา^๕น
เส^๕ว^๕ย^๕ส^๕ุ^๕ข^๕น^๕ภ^๕ุ^๕ย^๕า^๕น
ส^๕ม^๕ค^๕ง^๕เจ^๕ต^๕น^๕า^๕ข^๕า

ห^๕ว^๕ง^๕พ^๕า^๕น^๕พ^๕บ^๕ท^๕า^๕น^๕ด^๕ว^๕ย^๕
ท^๕ก^๕ชา^๕ติ^๕ ท^๕ก^๕ชา^๕ติ^๕ไป^๕
ไ^๕ห^๕ล^๕ุ^๕ก^๕ต^๕ร^๕ะ^๕ห^๕น^๕ก^๕ใน^๕
ส^๕ัน^๕ภ^๕พ^๕ส^๕ัน^๕ท^๕ก^๕ข^๕้^๕ล^๕ั^๕ว^๕

อา^๕ท^๕ร^๕ ท^๕า^๕น^๕แล^๕
เช^๕น^๕นี้^๕
โอ^๕ก^๕า^๕ส^๕ ล^๕ุ^๕ก^๕แ^๕ย^๕
ก^๕่อน^๕น^๕ั้น^๕เล^๕ย^๕ห^๕น^๕อ^๕
โล^๕ก^๕า

ภ^๕ุ^๕ท^๕ธ^๕ล^๕้า^๕
ก^๕ล^๕โล^๕ก^๕
ส^๕่ง^๕ไ^๕ห^๕เ^๕็น^๕ผล^๕

วิ^๕ญ^๕ญ^๕า^๕ณ^๕ พ^๕่อ^๕เ^๕ย^๕
ฟ^๕า^๕ก^๕พ^๕้า^๕

ค^๕ว^๕ร^๕แ^๕ก^๕ วิ^๕ส^๕ัย^๕เ^๕ย^๕
ก^๕ล^๕่า^๕ว^๕เ^๕ื่อน^๕อ^๕ฐ^๕ิ^๕ษ^๕ฐ^๕า^๕น^๕

จ^๕ร^๕ิง^๕จ^๕ิ^๕ ย^๕ิง^๕แล^๕

อ^๕ย^๕้า^๕แ^๕ค^๕ล^๕ั^๕ว^๕

ค^๕ณ^๕ท^๕า^๕น^๕ เ^๕ส^๕ม^๕อ^๕แ^๕ย^๕
ล^๕ั^๕ว^๕ร^๕ุ^๕นิ^๕ร^๕พ^๕า^๕น^๕

จ^๕า^๕ก^๕ล^๕ุ^๕ก^๕ ๖

แด่คุณหนู

คุณหนูจากไปแล้วโดยไม่มีวันกลับ แม้จะทราบดีว่า
ความตายเป็นของธรรมดาของทุกคน เมื่อมีเกิด ต้องมี ตาย
ในที่สุด แต่จะให้เว้นการเศร้าโศกอาลัยในการจากไปของ
คุณหนูนั้นสุดวิสัย การสูญเสียครั้งแรกเป็นการสูญเสียผู้รักยิ่ง
ครั้งแรกในชีวิตโดยมิได้คาดฝันว่าจะต้องมาจากกันเร็ว เช่นนี้
เมื่อครั้งที่คุณหนูยังมีชีวิตอยู่ คุณหนูเป็นสามเณรและเป็นพ่อ
ทิดของลูก ทั้งความเมตตากรุณาไม่ว่าผู้ใหญ่หรือเด็ก ไม่เคย
ถือตัวหรือเหยียดหยามผู้ใดเลย หลานทุกคนไม่ว่าลูกของพี่
หรือของน้อง เคารพและนับถือคุณหนูทุกคน ตลอด จน
บ้านใกล้เรือนเคียงกรกและอาลัยคุณหนูทั้งนั้น

เพราะฉะนั้นในวันรดน้ำศพ และสวด อภิธรรม ตลอด
จนวันบรรจุศพได้มีผู้มาร่วมเกียรติ ญาติมิตรที่ได้ทราบข่าว ได้
กรุณามาในงานเป็นจำนวนมาก ด้วยจิตใจที่อาลัยเศร้าโศก
ทั้งยังได้แสดงความเศร้าสลด อย่าง จริงใจ กับดิฉัน และลูก ๆ
ดิฉันมีความซาบซึ้งในความรู้สึกของท่าน แสดงว่าคุณหนู
เป็นคนดีจริง ๆ ถึงแม้จะจากไปแล้ว ญาติมิตรก็ได้ทอดทิ้ง
อันเป็นผลสะท้อนให้ความอบอุ่นมาถึงครอบครัว ทำให้ดิฉัน
ปลาบปลื้มเป็นอย่างยิ่ง

ไม่มีทางใดที่จะเรียกร้องให้คุณหนูกลับคืนมาได้อีกแล้ว
 ดิฉันขอตั้งปณิธานว่าหากคุณหนูไปเกิดชาติใดภพใด ขอให้ได้
 ไปเกิดร่วมกัน ขออย่าได้จากกันด้วยโรคร้ายเช่นชาตินี้เลย
 ด้วยอานิสงส์แห่งกุศลกรรมที่คุณหนูประกอบไว้แต่เบื้องหลัง
 และด้วยความรักความกตัญญูที่ดิฉันได้บำเพ็ญกุศลอุทิศ ให้
 แก่คุณหนู จงเป็นผลช่วยส่งวิญญาณของคุณหนูให้ไปสู่สุคติ
 อันสมบูรณ์พูนผลทุกประการในสัมปรายภพโน้นด้วย เทอญ

สมัย (มณี) คชเสนี

๔ มกราคม ๒๕๐๓

พระประแดง

ปาฐกถา

นายบุญมี เมธางกูร

แสดง

เรื่อง ชีวิตมีความพิสดารอย่างไร

ณ ศาลาอเมริกัน

วันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๔๙๙

พระคุณเจ้า ท่านผู้เป็นประธานและท่านผู้เจริญทั้งหลาย
ข้าพเจ้ารู้สึกมีความยินดีมากและรู้สึก เป็นเกียรติ อย่าง ยิ่ง ใน การที่
ได้รับเชิญจากสถานทอนนมเกยรตน สำหรับเรื่องที่ข้าพเจ้าจะได้
กล่าวในวันหน้า เรื่องชีวิตมีความพิสดารอย่างไร เรื่องของชีวิต
ไม่ใช่เป็นเรื่องเล็กน้อย แต่เป็นเรื่องอันยิ่งใหญ่ เป็นเรื่องอัน
คนควากันไม่รู้จักจบสิ้นตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งถึงบดิน ใน
การที่ข้าพเจ้าจะได้กล่าวถึงเรื่องของชีวิตในวันหน้า ข้าพเจ้าขอเรียน
ให้ท่านทั้งหลายได้ทราบว่า เรื่องของชีวิตได้กล่าวแล้วว่าเป็นเรื่อง
อันยิ่งใหญ่ถ้าพิสดารเป็นอันมาก ดังนั้นในการกล่าว ๑ หรือ

๒ ชั่วโมง นึกไม่สามารรถกล่าวได้ละเอียดละออ ดังนั้นในเวลานี้
 แม้ว่าจะเป็นเรื่องความพิสดารของชีวิตก็จริง แต่ก็เป็นส่วนหนึ่ง
 หรือแง่หนึ่ง หรือมุม หนึ่ง เท่านั้น ข้าพเจ้าขอ ถ้อโอกาสให้ ท่าน
 ทงหลายได้ทราบไว้เสียด้วย

ในโลกนมิวิชาการที่ศึกษากันเป็นอันมาก แต่ว่าวิชาการ
 ทงหลายที่ศึกษากัน นั้นเป็นวิชาการ ที่ศึกษา กันภายนอก ตัวของเรา
 เองเป็นส่วนใหญ่ วิชาการที่ศึกษามีมากขึ้น ๆ ทุกที จนใน
 บัจจุบันเราจะเห็นได้ว่าศึกษากันไกลออกไป ๆ จนกระทั่งพยายาม
 ศึกษากันไปถึงใต้ทะเล บนอากาศ ตลอดจนไปถึงดาวพระอังคาร
 และโลกพระจันทร์ แต่ว่าตัวของเราเองคือชีวิตของเรา เราหาได้
 รู้จักไม่ ดังนั้นบางคนก็เป็นลัษณวิทยาคำศาสตร์เป็นยุคปรมาณูเรากยัง
 ไม่รู้ได้ว่าชีวิตคืออะไร

ความเข้าใจในเรื่องของชีวิตนั้นน้อยมาก แม้นักจิตวิทยา
 นักวิทยาศาสตร์การแพทย์ หรือว่านักวิทยาศาสตร์ในสาขาต่าง ๆ
 จะได้ค้นคว้าวิชาการที่เกี่ยวกับเรื่องของชีวิต แต่ความจริงทงหลาย
 คงทวามานกมได้ศึกษาหรือชุดคนเรื่องของชีวิตจริง ๆ ออกมา

เพียงแต่เอาพฤติกรรมของชีวิตออกมาเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นนัก
 วิทยาศาสตร์ชั้นไหน หรือไม่ว่าจะเป็นนักวิทยาศาสตร์แขนงใด ๆ
 หรือแม้แต่นักจิตวิทยา ก็ล้วนแต่เอาพฤติกรรมของชีวิตออกมาตีแผ่
 ให้ทราบเท่านั้น ไม่มีวิชาการใด ๆ ของใครที่จะกล่าวถึงชีวิตโดย
 พิศดารจริงจัง นอกจากธรรมะของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
 เท่านั้น

ความจริงเรื่องของชีวิต เป็นเรื่องยิ่งใหญ่ และ เรื่อง ดุลย
 มหัศจรรย์ยิ่งนัก ในหลักธรรมะที่ได้กล่าวแสดงเอาไว้มีอยู่ ๓ บัญญัติ
 ด้วยกันบัญญัติที่ ๑ คือวินัยบัญญัติ บัญญัติว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับการปก-
 ครองสังขหรือจะว่าง่าย ๆ ก็ว่าเป็นกฎหมายของพระ บัญญัติที่ ๒ คือ
 ดุตตันทบัญญัติ เป็นบัญญัติที่กล่าวด้วยเรื่องของสัตว์ของบุคคล คือ
 ยกสัตว์ยกบุคคลขึ้นมาตั้ง เช่นเป็นต้นว่า ยกนทานต่าง ๆ ขึ้นมา
 เพื่อดึงด่อนให้ประชาชนประพฤติดุตตันทบัญญัติหนึ่งเป็นบัญญัติที่ ๓
 คืออกัสมบัญญัติ บัญญัติไม่ได้ด่อนเหมือน ๒ บัญญัติแรก เพราะ
 ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล มีแต่สภาวะอันเกิดขึ้นมาและเป็นไปเท่านั้น
 ถ้าจะเปรียบเทียบกับเหมือนนักในวิชาการทางโลกศึกษาศาสตร์เรื่องความ
 ร้อน, แดง, เย็น, ไฟฟ้า, ไม่มีบุคคล ไม่มีสัตว์และไม่มีสิ่งของ

เป็นการศึกษารื่องของธรรมชาติจริง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งธรรมชาติ
 ของชีวิต พระอภิธรรมปิฎกเป็นปิฎกวิทยาศาสตร์มีการแสดงสภาพ
 ความเป็นไปของจิต เจตสิก รูป นิพพาน เท่านั้น ไม่ได้ยกสัตว์
 ยกบุคคลชนมากกล่าวเลย และการที่บุคคลใดอธิบายถึงอภิธรรม
 ปิฎก ยกสัตว์ ยกบุคคลชนมานั้น เพียงเพื่อนอมนำให้เรองที่
 เข้าใจยากฟังยากให้ง่ายขึ้น เช่นคัมภีร์มหาปิฎกฐานอื่นเป็น ๑
 ใน ๗ คัมภีร์เป็นต้น มีจำนวนหลายสิบเล่ม เหล่านักดวนแต่มีการ
 ศึกษาเรองเหตุกบผล เหตุผล ๒ อย่างเท่านั้น ไม่มีคน ไม่มีสัตว์
 เลย ธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นธรรมะที่ประกอบด้วย
 เหตุผลหลักฐานขอเท็จจริงแวดล้อมพร้อมบริบูรณ์

ชีวิตคืออะไร ? ความเพียงไม่กักั้น ยังไม่มีผู้ใดสามารถ
 ให้บรรดาอธิบายได้ถูกต้องสมบูรณ์ การที่จะเข้าใจเรองของชีวิต
 จำเป็นต้องร่าง พนฐานจากการศึกษา สภาพะ ธรรมไป ตามลำดับ
 จึงจะเข้าใจได้ละเอียดขึ้น หาไม่แล้วจะเข้าใจได้ไม่ได้เลย

คำว่า ชีวิต ในทางโลกหมายถึงธรรมชาติที่ดำรงถกน
 ได้ ถ้ายได้ เจริญเติบโตได้ และดับพันธุได้ ทงนทางโลกหมาย

เอาพืชเข้าไปในสิ่งมีชีวิตด้วย โดยแบ่งสิ่งมีชีวิตเป็น ๒ ได้แก่สัตว์
และพืช แต่อย่างไรก็ดี ธรรมชาติทั้งหลายได้ถึงความพิศวงงงงวย
ให้ไม่น้อย เพราะมีเป็นอันมากที่นักวิทยาศาสตร์ไม่สามารถจะบอก
ได้ว่า เป็นพืชหรือเป็นสัตว์ ด้วยกลนา ทออาศัยอยู่ตามบ่อ หรือ
ทองร่องสวน ที่เราเห็นเป็นแพเหมือนต้นของต้นหม ความจริงเมื่อ
ลองดูด้วยกล้องจุลทรรศน์จะเห็นเป็นสีเขียว มีหัวแหลม ๆ ท้าย
แหลม ๆ มีตาเป็นจุดแดงที่หัวจุดหนึ่ง และมีหนวด ๓ คู่ การ
เคลื่อนไหวไปก็โดยวิธีบีบตัวให้บวบับ ๆ

ตามที่ว่ามานั้น เป็นเหมือนจำพวกสัตว์ แต่จะลงความเห็น
ว่าเป็นสัตว์จริง ๆ หาได้ไม่ เพราะด้วยกลนาค้นสีเขียวเรียกว่า
คลอโรพิลล์ สำหรับปรุงอาหารเช่นเดียวกับพืช นอกจากนั้นใน
จำพวกเชื้อโรคต่าง ๆ อีกมากมาย เช่นจุลินทรีย์ในอากาศ
หลายชนิดเราก็กินมันไม่ออกว่าเป็นสัตว์หรือพืช เพราะสภาพ
ความเป็นไป ความเป็นอยู่ อยู่ในระหว่างทั้ง ๒ ยิ่งกว่านั้นยังมี
พืชบางชนิด ที่เกิดในน้ำและบนบก ทำอาการคล้าย ๆ กับสัตว์
สามารถกินอาหารจากตัวแมลงเล็ก ๆ ได้ โดยมีเครื่องมือจับหรือ
กักขังสัตว์เอาไว้ให้ตายจนเน่าเปื่อย เช่น ต้นเซ่งนางพราณเป็นต้น

คำว่าชีวิต ตามหลักธรรมะคือ ความจริงตามธรรมชาติ
ตามทฤษฎีของคัไดค้นพบ มีไซในฝ่ายรูปหรือวัตถุเท่านั้น หาก
แต่หมายรวมถึงนาม อันได้แก่จิตใจด้วย เมื่อแบ่งคำว่าชีวิตนั้น
แบ่งออกโดยย่อก็มี ๒ คือ ชีวิตรูป กับชีวิตนาม หรือรูปชีวิต
นามชีวิต

ชีวิตรูปนั้น คือธรรมชาติอย่างหนึ่งที่มีหน้าทည်เห็นยว
ควบคุมให้รูปทั้งหลายซึ่งประกอบด้วยปริมาณ (ไม่ได้หมายถึง
ปริมาณทางวิทยาศาสตร์) มีให้แตกแยกออกจากกัน ในข้อ
ท่านก็จะเห็นความแตกต่างของชีวิตรูปในทางโลก และทางธรรม
(คือทางธรรมชาติ) ว่าในทางธรรมนั้น หมายรวมทั้งที่มีจิตใจ
ครอง หรือมีได้มีจิตใจครองด้วย

ชีวิตนามนั้น หมายถึงธรรมชาติอย่างหนึ่งที่รวบรวมยว
เห็นยวไว้มให้มีนามทั้งหลายต้องแตกแยกออกจากกัน คำว่านาม
หมายถึงจิตและเจตสิก เพราะว่านามอันได้แก่จิตนั้น มีได้มีแต่จิต
ตัวเดียวโดด ๆ หากแต่รวมถึงเจตสิกเข้าด้วย เหมือนคำว่าไฟนั้นไซ้
คำว่าไฟคำเดียว แต่ไฟย่อมมีทั้งความร้อน แสงสว่างและพลังงาน
อันเกิดจากแสงสว่างและความร้อนรวมอยู่ด้วย

นอกจากนั้นคำว่า ชีวิต ยังมีความ พัสดาร์ ออกไป อีก
 เพราะว่าชีวิตบางทกมแต่รูปชีวิต บางทกมแต่นามชีวิต และบางท
 กมรูปชีวิตนามชีวิตอยู่ด้วยกัน ทงนแล้วแต่เหตุปัจจัย เหตุปัจจัย
 ต่าง ๆ อาจนำให้รูปและนามชีวิตมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปได้ เช่นเมื่อ
 ตายลงการดับต่อไปเกิดนั้น อาจจะมีแต่รูปเพราะนามดับไม่เกิด
 ชนชั่วคราว หรือมีแต่นาม ส่วนรูปสงบอยู่ชั่วคราวก็ได้ และรูปก็
 อาจเป็นรูปที่ใหญ่โต มองเห็นได้ ไปจนถึงรูปอันละเอียดละเอียดไม่
 อาจที่จะมองเห็นหรือสัมผัสได้ เรื่องของชีวิตมีความ พัสดาร์ ยิ่งนัก
 ผู้ต้องการเข้าใจเรื่องของชีวิตโดยละเอียด จะต้องศึกษา จากพระ-
 อภิธรรมปิฎกทางเดียวเท่านั้น

ก่อนที่ข้าพเจ้าจะได้กล่าวถึงเรื่องของชีวิต ข้าพเจ้าจะขอ
 ช้ความจริงอันเป็นความสำคัญประการหนึ่ง คือเรื่องของกรรมะ
 ที่ได้กล่าวไปเมื่อก่อนว่า ประกอบไปด้วยเหตุผลขอเท็จจริง ดังนั้น
 ข้าพเจ้าจะขอกล่าวเรื่องของเหตุเดียวกัน เหตุคืออะไร ? ตามบาลี
 ว่า “**हिโนติ ผลं ปวตฺตตติ เหตุ**” แปลว่าธรรมชาติที่ทำให้ผลเกิด
 หรือว่าธรรมชาติที่ทำให้เกิดผล ถ้าหากว่าจะแบ่งเหตุนี้ออกไปแล้ว

อย่างหยาบ ๆ ก็แบ่งออกเป็น ๒ คือ เหตุง่าย ๆ คน ๆ หนึ่ง ๆ
 มองเห็นง่ายพิจารณาเอาก็ได้ อีกเหตุหนึ่งเป็นเหตุที่ไกลลึกซึ้ง
 ยากแก่การที่จะเข้าใจ นอกจากจะศึกษาให้เขาถึงจริง ๆ เท่านั้น
 สำหรับเหตุไกล ๆ คน ๆ หนึ่ง ๆ ตามมโนชนทั้งหลาย มีความเข้าใจ
 กันเป็นส่วนมาก ไม่ว่าเหตุนั้นจะเกิดขึ้นอย่างไรก็ตาม ตามมโนชน
 ก็สามารถพิจารณาหาเหตุผลเอาเอง ได้โดยไม่ต้องศึกษาจาก
 ธรรมะ หรือจากหลักการที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติ
 เอาไว้ เช่น เป็นต้นว่า พ่อแม่ล้มดูอยู่ด้วยกันแล้วจะเกิดเด็กชน
 มา หรือว่ามนต์มนต์นั้นแหละเป็นจิต มนต์มนต์นั้นแหละมีความรู้สึก
 นึกคิดได้ หรือว่าพ่อแม่เป็นคู่ชาย จึงได้ถ่ายทอดสืบหลานไปยังลูก
 หรือว่าการเคลื่อนไหวอริยาบถเป็นด้วยอำนาจของกล้ามเนื้อ ซึ่ง
 ทำงานดัดบดบดชนกันอยู่ หรือว่าเพราะมองดูจึงเห็นได้ หรือว่า
 ผลของความทุกข์หรือความสุขขึ้นอยู่กับกรรมกระทำ ในปัจจุบันของ
 เราเป็นเกณฑ์ เหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้ ตามมโนชนหรือปुरुชทั้งหลาย
 สามารถรู้และเข้าใจได้ แต่ว่าความเข้าใจดังกล่าวมานี้ถูกต้องหรือไม่
 ความเข้าใจดังกล่าวมานี้ไม่ถูกต้องหรือไม่ หรือถูกต้องเพียงคน ๆ หนึ่ง ๆ

๘๘ ถ้าหากความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งไปกว่านั้นต้องศึกษาศาสนาจากธรรมชาติ
 ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ว่านักศึกษาคณใด ไม่ว่า
 นักปราชญ์ชนไหนทั้งนั้นก็จะไม่สามารถจะเข้าถึงความลึกลับที่เปิดเผย
 ได้ เช่น ในเรื่องที่ว่าการที่พ่อแม่ล้มลงอยู่ด้วยกันแล้วจะเกิดลูกชน
 มา เหตุผลเพียงเท่านั้นเป็นเหตุคน ๆ หนึ่ง ๆ เท่านั้นเอง ความจริง
 เพียงเท่านั้นเกิดเด็กขึ้นมาไม่ได้ ยังมีเหตุที่ลึกลับลึกลับกว่านั้นอีกเป็น
 อันมาก เพราะว่าไม่เพียงแต่สเปอมาโตไซอากับโอวุมผสมกันเข้า
 เท่านั้น จังจะเป็นเด็กขึ้นมาได้ ยังมีเหตุอื่นที่ลึกลับยิ่งกว่านั้นอีก
 หรือที่อาจว่ามนต์มองเป็นจิตก็เหมือนกัน ความจริงมนต์มองเป็น
 วัตถุ ถึงแม้ว่าจะได้วิวัฒนาการมาช้านานอย่างไรก็ตาม มนต์มอง
 ไม่สามารถมีความรู้สึกนึกคิดได้ มนต์มองเพียงแต่เป็นสถานที่ตั้ง
 ที่ทำงานของจิตเท่านั้น เพราะฉะนั้นการค้นคว้าใด ๆ ในเรื่องของ
 มนต์มอง เราก็คงได้แต่เรื่องรูปและวัตถุ ไม่สามารถจะค้นคว้าไป
 ถึงจิตได้ เหมือนกับที่เราพยายามค้นคว้าว่าเราเห็นได้อย่างไร
 แล้วเราก็ค้นคว้าอยู่ที่ตาของเรา ค้นเท่าไร ๆ เราก็คงได้ประสบ
 พบเห็นความจริงของวัตถุคือที่ตาเท่านั้น แต่จะไม่สามารถเข้าใจ

ถึงเรื่องจิตได้โดย หริยในเรื่องของพ่อแม่เป็นผู้ถ่ายทอด
 ด้นคำให้แก่มดลูก ลูกจากพ่อแม่เป็นผู้ถ่ายทอดเป็นมดลูกเป็นผู้ถ่ายทอดไป
 ดวยกเหมือนนก ทงทางตะวันออกและตะวันตก ทงนกจิตวิทยา
 และนกอาชญาวิทยาพยายามค้นคว้ากันเป็นเวลานานมาแล้ว ได้เก็บ
 เด็ก ๆ หรือผู้ใหญ่ซึ่งเป็นอาชญากรรมมาตรวจสอบดู ก็ได้ผลปรากฏ
 ว่าพ่อแม่ที่มดลูกผู้ถ่ายทอด คำถ่ายทอดด้นคำผู้ถ่ายทอดไปยังลูก เรื่องนี้
 ก็ได้แต่เหตุคน ๆ หนึ่ง ๆ เท่านั้น เพราะว่าด้นคำผู้ถ่ายทอดไม่ใช่เกิด
 จากเรื่อง หนาคา หรือเชลล์ต่าง ๆ ของร่างกาย หากแต่เกิด จากจิต
 ซึ่งจิตนั้นตามธรรมชาติไม่สามารถจะถ่ายทอดมาจากพ่อแม่ได้ ผล
 ของการค้นคว้าที่ว่าถ่ายทอดจากพ่อแม่สืบต่อกันไปยังเด็กนั้น เขาได้
 ด้นพื้นฐานว่าอุปนิสัยใจคอ หรือด้นคำ ของเด็กเกิดขึ้น จากพ่อแม่
 ได้ถ่ายทอดไว้ในยีนส์ ซึ่งอยู่ในเซลล์ที่ไปเกิดเป็นเด็ก ซึ่งความ
 จริงอันเป็นความจริงที่เกิดจากอนุมานเอาเท่านั้น ส่วนที่ว่าเหตุใด
 ลูก ๆ ที่มาจากพ่อแม่ที่มดลูกผู้ถ่ายทอดจึงมักจะเป็นผู้ถ่ายทอดเป็นด้นคำมาก
 นน ก็เนื่องมาจากเหตุที่ลูกซึ่งออกหลายเหตุ สำหรับเรื่องของจิต
 เคลื่อนไหวหรือรยาบทใดก็เหมือนกัน ถ้าหากว่าจะกล่าวตามทางจิต

วิชาหรือหลักสูตรแล้ว เราจะได้เห็นว่าการที่เราเคลื่อนไหว
 ไหวได้นั้น เป็นด้วยร่างกายของเรามีกล้ามเนื้อ แล้วมีกระแสไฟฟ้า
 ไปเกิดเป็นปฏิกิริยาขึ้นภายใน ทำให้เกิดวัตถุเคมีทำให้กล้ามเนื้อหด
 หดตัวได้ การเคลื่อนไหวจึงได้เกิดขึ้น แต่ความจริงเหตุที่เป็นเหตุ
 ที่ถูกต้อง แต่ว่าถูกต้องชนิดเดียวเท่านั้น การเคลื่อนไหวของมนุษย์
 และสัตว์ทั้งหลาย ไม่ใช่เคลื่อนไหวด้วยเพียงอำนาจของกล้ามเนื้อ
 อย่างเดียว เพราะว่าจะต้องอาศัยกรรมซึ่งเรียกว่ากรรมมรรฐรูปแล้ว
 ยงมจตทเรียกว่าจิตตฐรูป อาหารฐรูปและอดีตฐรูปรวมอีกเป็น ๔
 ประการ นอกจากนั้นยังมีเหตุเล็ก ๆ น้อย ๆ แทรกแซงอีกมาก
 ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการศึกษาวិชาการทางโลก ทางวิทยาศาสตร์นั้น
 ได้เหตุคน ๆ หนึ่ง ๆ ของเรื่องชีวิตเท่านั้น ส่วนเหตุอื่นใดและเล็ก
 ซึ่งเราจะศึกษาหาความรู้จากทางโลกให้มากจริง ๆ ไม่ได้เป็นอันขาด
 เพราะว่าชีวิตของบุคคลทั้งหลายจะเข้าถึงได้ ต้องอาศัยพระดีพ-
 พญบุญคุณาณ ของพระผู้มีมาตมพุทธเจ้าเท่านั้น

ชรรษชาติทั้งหลายในโลกนี้ไม่ว่าจะเป็นวัตถุหรือสิ่งมีชีวิต
 เมื่อเกิดขึ้นมาบ่อยมมเหตุเป็นแดนเกิดทั้งสิ้น ถ้าเหตุเกิดขึ้นแล้วจะ

ไม่มีผลนั้นไม่ได้ หรือว่าผลจะปรากฏขึ้นมาโดยปราศจากเหตุก็
 ไม่ได้ ทงนไม่ว่าไปไม่หมดเสียว ดมที่พด แดงแดง ความร้อน
 แดง แดง ไฟฟ้าหรืออะไรทงน หรือแม่แต่ว่าเราจะกระดกหว
 งดกนดกนง เหตุก็จะตองเกิดชนแล้ว เว้นไว้แต่ว่าใครจะทราบ
 ว่าเป็นเหตุตง ๆ หรือเหตุลก ๆ เท่านั้น

วิชาการทวาทดวยวัตถุทุกคนควาหาเหตุกันไม่ไหวอยู่แล้ว คือ
 เพียงแต่สสารวัตถุเท่านั้น เราคนควาหาเหตุกันอยู่มากมายไม่จบต้น
 ครนมามจตเพิ่มชนอก เรากจะต้องคนควาหาเหตุกันอก จนเหลือ
 ที่จะนับได้ ทงจตใจก็เป็นดังทมองไม่เห็น พนวิสัยทนกวิทยาศาสตร์
 ชนใดจะเขาถึง ดงนเราจึงได้ทราบเพียงพฤติกรรมของชวตหรือ
 ของจตเท่านั้นเอง เมื่อเราเตะฟุตบอลไปข้างหน้า เราก้จะเห็นได้
 ว่าการที่ฟุตบอลกลดงไปทางใดทางหนงนั้นด้วยอำนาจของการผลก
 ดัน จะไปทางทิศใดก็ตาม ด้วยกำลังแรงอนันเป็นเหตุให้ฟุตบอล
 กลดงไป แต่ว่าตลอดเวลาทกลดงไปนั้น เมื่อกระทบกอนอฐกอนดิน
 เล็ก ๆ ฟุตบอลก็จะได้เปลี่ยนทิศทางไป หมายความว่าความเหตุเกิดชน
 กลางทางแล้ว ก็จะได้เปลี่ยนทิศทางไปได้ เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า

เหตุเกิดขึ้นแล้ว แต่ระหว่างทางยังมีเหตุซ้อนเกิดขึ้นอีก ยิ่งกว่านั้นใน
 การที่ฟุตบอลตกลงไปข้างหน้า ในขณะที่เคลื่อนไปแล้วจะช้าลง ๆ
 ทุกที ทั้งนี้เพราะเราเข้าใจว่าเพราะหมดกำลังลง หรือกำลังดิ่งนั้น
 ได้ลดน้อยลง ๆ แต่ว่ายยังมีเหตุอื่นแทรกแซงเข้าไปอีก เช่นเป็น
 ต้นว่าในการ ทกระทบกระทาง กับสิ่งใด สิ่งหนึ่ง ที่มันตกลง ผ่านไป กัด
 หรือว่าด้วยอำนาจเสียดทานกับพื้นโลก หรือว่าบรรยากาศที่หุ้มห่อ
 ความหนืดโดยบังให้การเคลื่อนที่ของมันช้าลง ๆ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า
 การเคลื่อนที่ของฟุตบอลค่อย ๆ ช้าลงนั้น ไม่ได้เป็นด้วยเหตุเพียง
 การหมดกำลังลงแต่ทางเดียว แต่มีเหตุอื่น ๆ แทรกแซงอีกหลาย
 เหตุด้วยกัน ทำให้ฟุตบอลนั้นต้องลัดุดหยุดลง

ชีวิตทั้งหลาย เกิดขึ้นมา ก็ด้วยอาศัยเหตุ ตั้งแต่ วนเกิด หรือ
 ปฏิสนธิในครรภ์มารดาทีเดียว ทนทนนั้นบุคคลผู้ทเกิดก็เริ่มต้นร่าง
 เหตุแล้ว เมื่อเกิดก็มีเหตุจึงจะเกิดได้ และเมื่อเกิดแล้วทนทนนั้นเองก็
 เริ่มต้นทำเหตุ ได้ทำเหตุตั้งแต่ปฏิสนธิเรื่อยมาจนกระทั่งถึงแก่ความ
 ตาย ก็มีเหตุในการที่ทำให้เกิด และมีเหตุแทรกแซงในระหว่าง
 ทางอีกเป็นอันมาก ท่านทั้งหลายก็จะเห็นได้ว่าเหตุนั้นได้เกิดลัดุด

ชบชอนอยู่ทุกวันทุกเวลา ทุกนาท ทุกวันนาท เมื่อเหตุเกิดชนชบ
 ชอนชนเช่นนั้น แล้วบุคคลโดยทั่วไปซึ่งเป็นสามัญชนทั้งหลายก็ยอม
 ไม่สามารถจะรู้ว่าผลอันนั้นมาจากเหตุอันไหน เหตุอันนั้นมาจากผล
 อันไหน เพราะว่าเกิดสลับซับซ้อนมากมายเหลือเกิน

ถ้าสมมุติความตายหลาย ๆ สิบเส้นกลุ่มใหญ่พันกันยุ่งไปหมด
 เราไม่สามารถจะจับปลายของเส้นตายนั้นแล้วขึ้นไปหาต้นคอของมัน
 ให้รู้ว่าปลายเส้นตายเส้นนั้นเป็นผลอันไหน ต้นของมันเส้นไหน เส้น
 ตายนั้นปะปนกันยุ่งเสียหมดแล้ว ดังนั้นถ้าหากว่าตายแต่ละเส้นเป็น
 สดแต่ละตัว เราก็สามารถจะรู้ได้ว่าตายที่จับปลายดีเหลือของหนต้นของ
 มันก็จะตองดีเหลืออง ตายที่จับปลายของมันดีแดงหนต้นของมันตอง
 ดีแดง ดังนั้นถ้าหากว่าเราจับคลาตายที่ยุ่ง ๆ นั้นโดยสาวกันไปมา
 แล้วไม่มีด้ายอมเดี่ยดวยกยอมได้เหตุไม่ตรงคอยอมได้ผลไม่ตรงกับ
 เหตุเป็นอันมาก แต่ถ้าหากว่าตายเป็นดีเขียวแดง เหลืองเสียแล้ว
 ถึงแม้ว่าเราจะแก้ปมยุ่งทั้งหมดไม่ได้ เราก็จะรู้ว่าปลายของตาย
 ดีเหลือองมาจากดีเหลือองดีอื่นไม่ใช่ ซึ่งเราจะสาวไปได้บ้างพอสมควร
 การททษาพเจายกตัวอย่างเช่นนั้น เพื่อยะเทียบให้ท่านทั้งหลายเห็นว่า

การศึกษามะรุตธรรมนั้น เป็นการศึกษานี้ในเรื่องของเหตุปัจจัย
 ทงต้น เป็นการยอมรับเอาทนาย แม้ว่าเราจะไม่รู้เหตุทั้งหมด
 ของมัน ผลทั้งหมดของมันจริงจางอย่างไร แต่เราก็ดำมารู้ได้ว่า
 ดีเหลือมาจากดีเหลือ ดีแดงมาจากดีแดง คอพอรู้ได้บ้าง

ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วว่า ชีวิตทั้งหลาย เกิดขึ้นมาด้วยความ
 อาศัยเหตุและเหตุที่เกิดขึ้นสืบช้อนอยู่ตลอดเวลา จนไม่สามารถ
 ทจะรู้ว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นใดมาจากเหตุอันใด ด้วยเหตุนี้เอง คนเป็น
 อนมากที่ไม่ได้ศึกษาเรื่องของชีวิต ไม่ได้ศึกษาธรรมะ เฉพาะ
 อย่างยงพระอภิธรรมบัญญัติแล้วก็ไม่ยอมเรียนเลยด้วย จึงได้พากัน
 เข้าใจผิดไปหลายอย่างซึ่งเป็นการตรงกันข้ามกับความจริงบ้าง ผิด
 เป็นครึ่ง ๆ กลาง ๆ บ้าง เช่นเป็นต้นว่าผลของกรรมนั้นไม่สามารถ
 จะตอบสนองได้ เพราะมองเห็นกันอยู่โดยทั่วไปว่า ยิ่งคอร์ปชัน
 มากชนเท่าใด รถยนต์เก่งกมากชนเท่านั้น ยิ่งฉลาดตัวมากชนเท่าใด
 เรือนฝากระดานหลังโต ๆ ก็เพิ่มชนเท่านั้น ตรงกันข้ามบางท่าน
 เป็นผู้มั่งคั่งมั่งคั่งเป็นเมตตากฤณาทำบุญสุนทาน กลับได้อยู่ใน
 กระตอปล่ประรงเค ทงนเพราะเหตุใด ความเห็นของคนทั่วไป

จึงเป็นเช่นนั้น ก็เพราะเหตุว่าเขาเอาผลอันหนึ่งไปให้กับเหตุอันหนึ่ง
 ซึ่งไม่ตรงกัน ด้วยเหตุอันหนึ่งเอง ผู้ทำการค้าขายขาดทุน หรือที่
 ลอบได้ตก หรือผู้ที่ถูกออกจากงาน หรือว่าบุคคลใดที่ร่างกายไม่
 สัมประกอบ ทุพพลภาพเรอรง หรือใครที่พลาดหวังในความรัก
 เมียมทุกข์ถึงขนาดแล้ว เขาก็เลยเอายาพิษเป็นอาหาร หรือไม่
 อย่างหนักเอาเบาสั้นเป็นเพื่อน โดยเขาคิดว่าเขาได้ตัดเหตุแห่งความ
 ทุกข์เสียสิ้นแล้วจึงได้ฆ่าตัวตายตัดเหตุแห่งความทุกข์เสีย แต่ความ
 จริงคืออย่างไร ความจริงเขาได้สร้างเหตุขึ้นอีกต่างหาก เหตุแห่ง
 การฆ่าตัวตายได้เกิดขึ้น แล้วผลจะต้องติดตามมาโดยไม่ต้องสงสัย
 แน่หนอนที่สุด เพราะว่าชีวิตมิได้สิ้นสุดลงแค่ว่าตายเท่านั้น

เมื่อเหตุเกิดขึ้น ผลมันจะไม่แสดงให้ประจักษ์ชัดต่อหน้า
 ต่อตา ตามธรรมดาคนเรามักจะพูดว่าทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วกลับได้ดี
 คนโดยมากพูดอย่างนั้น ทงน เพราะเห็นว่าเหตุที่ทำลงไปเป็นเหตุดี แต่
 ว่าไม่เห็นมีผลเกิดขึ้นเลย เขาจะเอาเหตุที่ทำนั้นให้ได้รับผลทันทีทันใด
 ดงนการตัดสินผลจึงได้เกิดขึ้น เช่นอย่างไร ข้าพเจ้าขอยกตัว
 อย่าง เป็นคนว่าเขาเอาเหตุง่าย ๆ คน ๆ มากล่าวว่า เพราะว่า

บุคคลคนหนึ่งเป็นชะโมย คงทนจึงได้ถูกตดตะราง หรือว่าเพราะว่า
 ฆ่าสัตว์ขายอยู่ทุก ๆ วันเขาจึงได้ร่ำรวย การที่คนเป็นชะโมย เหตุ
 ของการชะโมย ไปตดตะรางแน่หรือ ? ถ้าว่าตามตำมัญฉานัก
 โดยทั่วไปก็ว่าใช่ เป็นชะโมยจึงต้องไปตดตะราง มีเหตุผลกรณี
 แวดล้อมไม่สามารถจะค้นหลุดไปได้ เพราะชะโมยจึงเป็นเหตุให้
 ไปตดตะรางอย่างแน่นนอน แต่ตามหลักอภิธรรม ตามหลักสภาวะ
 แห่งความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ ชะโมยไม่สามารถไปตดตะรางได้
 เพราะอะไร กำลังของการชะโมยนั้นไม่สามารถมีกำลังพอที่จะตั้ง
 ให้เขาไปสู่ตะรางได้ ข้าพเจ้าว่าเช่นนั้นอาจจะกระทบกระทั่งจิตใจ
 ของบางท่านก็ได้ว่าทำไมจึงว่าอย่างนั้น ถ้าเช่นนั้นข้าพเจ้าขอขออน
 ถามบ้างว่า ชะโมยเป็นเหตุให้ตดตะรางจริงๆ แล้ว ชะโมยร้อยครั้ง
 บางที่เราจะเห็นว่าไม่ตดเลยสักครั้งเดียวก็นี่ บางคนถือการชะโมย
 เป็นอาชีพจนตลอดชีวิตไม่เคยตดตะรางไม่มีบ้างหรือ ข้าพเจ้ามิได้
 คิดค้านที่ว่าชะโมยต้องตดตะราง ไม่ใช่ว่าไม่มีเหตุของการชะโมย
 เลยเลย ข้าพเจ้าหมายความว่ากำลังของการชะโมยแต่อย่างเดียวก
 เท่านั้น ไม่สามารถจะตั้งให้ไปตดตะรางได้ โดยท่านเองเดียวก็นั้น

การฆ่าสัตว์ขายทำไมจึงร้ายรวย ฆ่าสัตว์เป็นบาป ผลที่ทำบาปจะ
 ต้องเป็นทุกข์ ทำไมจึงร้ายรวยเป็นความทุกข์ เหตุกับผลไม่ตรงกัน
 เลยแล้ว ไม่ใช่ฆ่าสัตว์เป็นเหตุให้ร้ายรวย ไม่ใช่ฆ่าสัตว์เป็นเหตุให้
 เกิดความทุกข์ เพราะเหตุเกิดขึ้นในทางไม่ดีแล้ว ผลจะต้องเป็นทุกข์
 ถ้าหากว่าข้าพเจ้ากล่าวทงไวแค้นก็จะเป็เหตุให้บางท่านเข้าใจผิดไป
 ก็ได้ คงหนีข้าพเจ้าจะขอแสดงเหตุผลหลักฐานให้เห็นว่าเหตุที่ชะโมย
 ไม่สามารถนำไปสู่การติดตระวางได้ และการฆ่าสัตว์ขายเป็นอาชีพ
 จนร้ายรวย จนกระทั่งมีความทุกข์ ไม่ใช่เพราะเหตุที่ไปฆ่าสัตว์ขาย

ข้าพเจ้าขอแสดงเหตุผลสักเล็กน้อย ต้องขอประทานอภัย
 ที่ว่าเหตุผลเขาบรรยายกันในห้องของนักศึกษาอภิธรรม ซึ่งถ้าว่า
 ไปแล้วเขามากดวในทหนักออกจะยุ่งยากมากไปสักหน่อย ที่นำมา
 เช่นนี้ไม่ประสงค์อะไร ถึงแม้ว่าท่านผู้ฟังจะเข้าใจถนัดหนึ่งก็เป็น
 ที่พอใจแล้ว ข้าพเจ้าปรารถนาจะสรุปของเหตุกับผล และเพื่อให้
 ท่านได้เห็นความวิจิตรพิสดารของพระอภิธรรม และข้าพเจ้าจะ
 พยายามให้รวบรัดที่สุดสำหรับवलจคน โปรดให้เวลา แก่ข้าพเจ้าสัก

ก่อนนอนข้าพเจ้าจะขอเรียนให้ท่านทราบว่า ธรรมชาติของ
 จิตนั้นเกิดดับ ๆ เรวเหลือเกิน ดับจนเดียว ถึงขั้นโกฏิจณะ ถ้า
 จะเปรียบกับเหมือนกับไฟฟ้าแสงสว่างที่มาจากขั้วหลอด เราเห็นสว่าง
 อยู่ตลอดเวลา แต่ความจริงไฟฟ้าที่ไหลมาจากขั้วหลอดนั้นดับอยู่
 วนาทละประมาณ ๔๘ ครั้ง เมื่อหนึ่งวนาทเกิดดับถึง ๔๘ ครั้งเช่น
 ไฟฟ้าที่ไหลมากก็จะดับ ๆ กันรวดเร็วมาก เราจึงไม่เห็นจังหวะขาด
 หรือจังหวะดับ แต่เห็นสว่างอยู่เสมอ เมื่อเป็นดังนี้ขณะที่เราดู
 อะไรอยู่วนาทหนึ่ง จิตก็เกิดดับอยู่เป็นอันมาก ด้วยเหตุนี้เอง
 ข้าพเจ้าแต่คงวิฤจิตให้ท่านดู ขอให้ท่านคิดอย่างแบบฉายหนังช้า ๆ
 ค่อยให้เห็นว่าค่อย ๆ เป็นไป ไม่ใช่ว่าทันทีทันใด เช่นตามภาพม
 วิฤจิต ๑๗ ขณะใหญ่ เกิดขึ้นมากครั้งจึงจะเห็นหรือโดยนครั้งหนึ่ง
 เป็นต้น

วิถิต่างบัญญัติวาร อติมหันตารมณ

- วิปาก ๑-อติตภาวังก ภาวังกเภา
 ,, ๒-ภาวังกจลนระ ภาวังกไหว
 ,, ๓-ภาวังกุบัจเฉทะ ตติกระแดร์ภาวังก

กิริยา ๔-บัญญัติทวาราวชิรณะ ... พิจารณาอารมณ์
(ในทวารทั้ง ๕)

วิปาก ๕-โศกวิญญาน ได้ยิน

,, ๖-สัมผัสปัจจนณะ รับอารมณ์

,, ๗-ต้นตรณะ พิจารณาอารมณ์

กิริยา ๘-โองฐัพพะ ตัดต้นอารมณ์

๘-ชวณะ.....

๑๐-ชวณะ.....

๑๑-ชวณะ.....

๑๒-ชวณะ.....

๑๓-ชวณะ.....

๑๔-ชวณะ.....

๑๕-ชวณะ.....

เฉพอารมณ์

(กุศล. อกุศลเกิดขึ้น)

วิปาก ๑๖-คทาत्मพะ.....

๑๗-คทาत्मพะ.....

รับอารมณ์ต่อจาก-
-ชวณะ

ภวังค

ภวังคต่อไป

ขอท่านได้ดูตามวิถิจตจากเลข ๑ ถึงเลข ๑๗ ซึ่งแต่จิตแต่
ละประเภท เกิดติดต่อกัน ในวิถิหนึ่ง ๆ หมายถึงจิตเกิดมา ดวงหนึ่ง

(ไม่เห็นเป็นดวงคนเพราะเป็นนามธรรมแล้วก็ดับไป) แล้วก็เกิดใหม่ ดับต่อกันไปเรื่อย ๆ เหมือนไฟฟ้าที่มาจากขั้วหลอดให้เกิดแสงสว่างดังกล่าวกแต่ตอนต้น นอกจากนั้นจุดแต่ละประเภทยังมีอุปาทะ เกิดขึ้น รู้ตัว ตั้งอยู่และ ภาวักดับไป ในขณะทจติ ขนวิตรบอารมณ์ ในทนต์มุตติว่าเป็นการไดยิน คือได้ยง คณได้ยง หรือความฉนณะเทอนของอากาศมากกระทบประดำทหุ เริ่มตนตงแต่หมายเลข ๑ จนถึงเลข ๓๗ ก็เป็นวิตรบอารมณ์ทางหุครงหนง แล้วก็เป็นภวัก (ภวักคือจิตเกิดดับอยู่เหมือน ๆ กัน แต่มไดยินวิตรบอารมณ์ ภวักไม่รู้สึกตัว) เมื่อเป็นภวักแล้วก็ ขนวิตรบอารมณ์อก เป็นอยู่เช่นหมากครงด้วยกันแล้วจึงจะไดยิน ตักครงหนง ทงนกดวยความเร็วของจิตเราจึงมิได้รู้สึก

๑. อตติภวัก ได้แก่การทได้ยงมากกระทบกับจิตทขนมา รับอารมณ์ทประดำทหุ
๒. ภวักคจณะ เมื่อไดยินการกระทบแล้วก็ฉนไหวชน
๓. ภวักคูปัจเฉทะ ในขณะเป็นภวัก อยู่จะรู้สึก รับอารมณ์ไม่ได้จิตดวงนกดคดกระแด่ภวัก

๔. บัญจทวาราวชิชนะ เป็นตัวเปิดประตูอารมณ์ เช่น
ถ้าเป็นรูปมากเปิดประตูทางตา ถ้าได้ยงก็เปิดรับ
อารมณ์ทางหู เหมือนนายประตู
๕. ไล่ตวิญญาณ หมายถึงไถยนิ (ยังไม่ทราบว่าจะอะไร
ต้องเกิดวณเช่นหมาก ๆ จึงจะไถยนิจริง ๆ)
๖. สัมปฏิจฉนะ เกิดขึ้นรับอารมณ์จากไล่ตวิญญูส่งมอบ
ให้สันตตรณะ
๗. สันตตรณะ เป็นจิตที่เกิดขึ้นพิจารณาว่าได้ยงที่ไถยนิหน
ว่าจะไร
๘. โวฏฐัพพะณะ เป็นจิตที่ตัดสินอารมณ์ เช่นตัดสินว่า
เป็นได้ยงดำหรือชมพูเชย
๙. ตั้งแต่ ๙ ถึง ๓๕ ได้แก่ชวณะเป็นจิตที่เล่พออารมณ์
ถ้าโวฏฐัพพะณะ ตัดสินว่าเป็นได้ยงดำก็ไม่พอใจ
เกิดความโกรธ ถ้าเป็นได้ยงชมพูเชยก็เกิดชอบใจหน้า
ตายมแย้ม บาปหรือบุญจะเกิดขึ้นที่ตรงนเองเป็น
อารมณ์ในปัจจุบัน เมื่อบาปบุญเกิดขึ้นแล้วก็เก็บไว้
ในจิต แล้วส่งมอบให้กับดวงต่อไป ๆ ๓๖ ถึง ๓๗

ตทادمพะเนะ เป็นจิตที่ยดเห็นยวอารมณ์ให้เบาลง
 เพราะเป็นอารมณ์ที่แรง เช่น เดี๋ยวดังมาก หรือ
 ดันใจมาก ต้องหน่วงไว้เดี๋ยวก่อนแล้วจึงเป็นภวังค์
 เปรียบเหมือนรถยนต์วิ่งมาโดยเร็ว ถ้าหยุดในทันที
 ทีเดียว รถก็จะคว่ำ คนกระเด็นออกนอกกรด ดังนั้น
 จึงต้องชดอให้เบาลงเดี๋ยวก่อน ตทادمพะเนะ ก็เหมือน
 กัน ถ้าเป็นอารมณ์ที่เกิดชนอ่อน ๆ เช่น ไม่สู้จะตั้งใจ
 พัง หรือเดี๋ยวก้อยไป ตทادمพะเนะก็ไม่เกิดชน คง
 เป็นภวังค์ ค่อยไป

ตามททาชพเจ้าได้กล่าวมาทั้งหมดโดยย่อ ๆ นี้ ถ้าท่าน
 ตั้งเจตนาจะเห็นในวิถัน มีคำว่า วิบาก กิริยา อยู่หลายแห่ง
 วิบาก หมายถึงจิตอันเป็นผลของกรรมที่ทำไว้เก่า ๆ จะเป็นบุญ
 หรือบาปก็ได้ ส่วนกิริยานั้นเป็นการตั้งแต่ว่ากระทำ ไม่เป็นบุญ
 ไม่เป็นบาป

ท่านผู้ฟังทั้งหลาย บาบ บุญ ก็เกิดขึ้นตามทวารต่าง ๆ
 นั่นเอง คือ ทางตา หู จมูก ดัน กาย และใจ ในขณะที่เห็น
 ได้ยิน ได้กลิ่น ได้สัมผัส ได้คิดนึก แต่ท่านจะ
 ประหลาดใจหรือไม่ ที่ข้าพเจ้าจะกล่าวว่าอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

นั้น ไม่ว่าจะทางทวารไหนก็ตาม จำเป็นจำต้องมอดดกรรม คือ
 อารมณ์เก่า ๆ รวมเข้าไปด้วยเดิม อารมณ์เกิดขึ้นมาแล้ว
 ไม่มีกรรมเก่าเขารวมด้วยห้ามไม่ เช่นท่านเห็นสีแดง ก็หมาย
 ความว่าสีแดงได้มีอยู่ในใจของท่านแล้ว ท่านเห็น ก. ไก่ ท่านรู้ว่า
 ก. ไก่ ก็คือ ท่านมี ก. ไก่ อยู่ในใจก่อนแล้ว จิตที่เกิดขึ้นจะต้อง
 เอาอารมณ์เก่า หรือกรรมเก่ามารวมกับปัจจุบันเดิมอ ถ้าท่าน
 ได้อารมณ์อะไรที่ท่านคิดว่ามี แต่อารมณ์ ปัจจุบันโดยไม่มีอารมณ์
 เก่า หรือกรรมเก่าเขารวมด้วยเลย ขอให้โปรดบอกให้ข้าพเจ้า
 ทราบด้วย

อารมณ์เก่า ๆ ที่เรียกว่ากรรมเก่า นั้น มักจะอ้างอำนาจสามารถ
 กระทบกับจิตทำให้เกิดอารมณ์ใหม่ได้ เช่น ท่านมีครกทกรกกัน
 มากแล้วต้องวางไป ท่านก็จะรู้สึกเฉยใจไม่ได้หยุดหย่อน ทั้งนี้
 ก็เพราะกรรมเก่า ๆ ที่ทำไว้กระทบกับจิตทำให้เกิดอารมณ์ใหม่
 ให้เห็นภาพของความฉันทันตนั้น ความรกรทมก่อน ๆ อยู่เดิมอ
 หรือว่าเมื่อท่านไปทำราชการ วันหนึ่งถูกเจ้านายดุเอามากมาย
 ท่านก็รู้สึกไม่พอใจมาก ครั้นเมื่อกลับมากองบ้าน แม่บ้านพูดกับ
 ท่านด้วยเสียงอ่อนหวานแท้ ๆ แต่กระนั้นบางที่ท่านก็อาจเผลอเอา

เพราะอารมณ์ไม่พอใจที่คิดมาก ๆ กระตุ้นให้เกิด เพราะว่า
 ธรรมชาติของจิตนั้นไม่เกิดขึ้นเองเฉย ๆ จะต้องมียุติเหตุเสียก่อน
 เช่นไม่มีรูปกระทบตาก็จะไม่เห็น ไม่มีเสียงกระทบหูก็จะได้ยิน
 ไม่มีเรื่องกระทบใจก็จะคิดนึกไม่ได้

ด้วยเหตุนี้ จิตตสันตลงไปได้แน่นอนว่าอารมณ์ที่เกิดขึ้นนั้น
 จะต้องมียุติเหตุอารมณ์กรรมเก่า และปัจจุบัน อารมณ์ หรือ กรรม
 ใหม่รวมกันทุกครั้งที่เห็นได้ยินได้คิดหรือเคลื่อนไหวอริยาบท ดังนั้น
 บุคคลใดที่กล่าวว่า กรรมแต่อดีตสันตลงผู้กระทำไม่ได้จึงเป็นบุคคล
 ที่น่าสงสาร

การที่นาภาพวัตถุจิตขึ้นมาเช่นนั้น ก็เพื่อแสดง อีก ประการ
 หนึ่งว่าเมื่อเกิดชวณะจิต คือตัวเลิพอารมณ์ ความยินดีความยินร้าย
 เกิดขึ้นทันแล้ว บาปหรือบุญก็จะเกิดขึ้นตงแต่ชวณะ ดวงที่ ๑ จน
 กระทั่งถึงดวงที่ ๗ การให้ผลของกรรมแต่อดีตนั้น มันก็ให้ผลดลบั
 ប់ช้อนกันอยู่ทุกครั้งที่เกิดอารมณ์ขึ้น ทุกครั้งเหตุนั้นย่อมประทับ
 กรรมเอาไว้ได้เสมอไป ไม่มีกรรมเก็บเอาไว้ในจิตเลยจะไม่มีเลย
 เป็นอันขาด ไม่ว่าท่านจะเห็น ได้ยิน ได้คิดนึกก็ตาม ทุกครั้งต้อง
 เก็บบาปเก็บบุญเอาไว้ทุกครั้ง การเห็นครั้งแรกก็เกิดชวณะเป็นอัน

มาก ว่าถึงการให้ผลสำหรับชวณะดวงที่ ๑ เท่านั้นที่จะให้ผลได้
 ในชาตินี้ หมายความว่าใครก็ตามทำกรรมใด ๆ อะไรงไป ผลที่
 จะได้รับมีดวงเดียวเท่านั้นในชวณะ ๗ ดวง (หมายถึงชาติปัจจุบัน)
 ด้วยเหตุนี้เองเราจึงเห็นได้ว่า การกระทำที่เกิดขึ้นใน ปัจจุบัน
 ไม่สามารถ ให้ผลให้เราเห็นได้ประจักษ์โดยสมบูรณ์ ผลที่ได้รับ
 ในชาติหน้า คือดวงที่ ๗ และผลที่ได้รับในชาติต่อ ๆ ไป ก็คือ ดวงที่
 ๒ - ๓ - ๔ - ๕ - ๖ การที่ข้าพเจ้านามากล่าวเช่นนั้น ข้าพเจ้าคิดว่า
 บางท่านอาจจะสงสัยหรือไม่เข้าใจ แต่ข้าพเจ้าไม่สามารถจะอธิบาย
 ได้โดยละเอียดในทันที เพราะว่าต้องใช้เวลามากจึงเข้าใจเหตุผลของ
 แต่ละดวง ว่าทำไมจึงได้ผลชาติหนึ่งดวงเดียว ทำไมจึงไม่ได้ผลทุกดวง
 เหตุผลเป็นอย่างไร ข้าพเจ้าจะขอบรรยายในท่อนย่อ ๆ เท่านั้น

มีเหตุอะไร ทำไมจึงได้ให้ผลใน ชวณะดวงที่ ๑ เท่านั้น
 ในชาตินี้ ก็เหมือนกับว่าท่านทั้งหลายตั้งแต่สมัยยังเด็ก ๆ อยู่
 อ่าน ก. ไก่ จ. ไข่ คงพนครังหม่นครังจจะจำได้ ไม่ใช่อ่านครัง
 เดียวจำได้ อ่านครังหนึ่งไม่เก็บเอาไว้ในจิตหรือ เก็บเอาไว้แล้ว
 อ่านครังที่ ๒ ก็เก็บ ครังที่ ๓ ก็เก็บ แต่ว่าอ่าน ๒ - ๓ ครังแล้วก็
 ไม่ได้ ไปเห็น ก. ไก่ที่ไหนก็อ่านไม่ออก ทงนกเพราะว่ายังจำไม่ได้

แล้วเมื่ออ่านไป ๆ ตงพทตงหมนทเทยว เด็กไปเห็น ก. ไก่ ที่ไหน
 จะจำได้ททตงน จงเห็นได้ว่าอารมณ์ที่เกิดขึ้นจากการอ่านหนังสือ
 นั้นต้องอ่านเป็นอันมาก กาลังถึงจะมีจนสามารถมองเห็นหนังสือ
 ที่ไหน ก็บอกได้ว่าเป็น ก. ไก่ อารมณ์ที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่ง ๆ นั้น
 กาลังที่จะสั่งให้ผล มีกาลังอ่อน หรือว่าจะเปรียบว่านักเรียนในชั้น
 ที่สอบชั้นมัธยมบริบูรณ์ได้ ถ้าเราบอกว่านักเรียนในชั้นที่สอบ
 ชั้นมัธยมบริบูรณ์ได้ เพราะเขาศึกษาวิชาชั้นมัธยมบริบูรณ์ ก็
 ไม่มีใครโต้เถียง แต่ว่าตามสภาวะแล้ว การศึกษาเพียงมัธยม
 บริบูรณ์นั้นสอบได้มัธยมบริบูรณ์ไม่ได้ เขาจะได้ด้วยอะไร เขาจะ
 ได้ด้วยวิชาการตั้งแต่ประถม ๑ - ๒ - ๓ - ๔ มาถึงมัธยม ๑ - ๒ -
 ๓ - ๔ เรื่อยกันไปเป็นลำดับ คือตั้งแต่ ป. ๑ ขึ้นไปจนถึงมัธยม
 ต่าง ๆ เป็นบรรทัดของรับเป็นกำลังของการสั่งให้เขาสอบชั้นมัธยม
 บริบูรณ์ได้ เพียงแต่มัธยมบริบูรณ์สอบไม่ได้แน่นอน ถ้าจะเปรียบ
 ออกอย่างกเหมือนเราปลูกต้นไม้ก็ หรือว่าเราจะเพาะเมล็ดอะไร
 ก็ตาม ผลที่พืชจะให้แก่เรานั้นย่อมมีขอบเขตของเวลา ไม่ใช่ที่ว่า
 ปลูกวันหนึ่งแล้ว พรุ่งนี้จะเกิดผลได้ ปลูกวันหนึ่งแล้วต่อไปอีกบางที

๘ — ๑๐ ปีถึงจะได้ผล ถ้าเป็นต้นดกก็คงร่อยบบ เพราะมีกำหนด มี
 ขอบเขตของเวลา ดังนั้นเหตุที่กระทำลงไปแล้วจะไม่ได้ผลในวัน
 หรือพรุ่งนี้ทั้งหมดยังได้บ้างในชาติหนึ่งเดียว คือ ดวงหนึ่งเท่านั้น
 (ยกเว้นการทำอนันตริยกรรมเช่นฆ่าพ่อ ฆ่าแม่ เป็นต้น) โดยนัยเดียว
 กันนี้ ท่านทั้งหลายทำการทำงานมอชาชีพเป็นหลักฐานได้ ก็อาศัย
 วิชาการที่ได้อศึกษามาตั้งแต่ ก. โภ ชนมาเป็นลำดับ ไม่ใช่ว่าอยู่ ๆ
 แล้วได้ผลชนมาจากการศึกษาเพียงวัน ๒ วัน เดือน ๒ เดือน ต้อง
 อาศัยเวลาตั้งแต่เด็ก ท่านคิดดูว่าผลที่ท่านได้รับในการทำราชการ
 จนมั่งเงินเดือนกต หรือทำการค้าขายได้กำไรกต ไม่ได้มั่งกตเป็นตัว
 ดันบดุนเป็นตัวดังดอกหรือ เราจะต้องอาศัยกรรมแต่อดีตเป็นตัว
 ช่วยดันบดุนให้กรรมปัจจุบันเกิดชนทางนั้น ตามหลักสภาพะธรรม
 ไม่ว่าคนจะมั่งมกต ไม่ว่าจะยากจนกต ไม่ว่าจะมีทุกข์กต ไม่ว่า
 จะมีสุขกต ล้วนแต่มีกรรมอดีตเขามาร่วมกับปัจจุบันด้วย จะมี
 กรรมแต่อดีตแต่อย่าง เดียว หรือจะมี กรรมแต่ ปัจจุบัน อย่างเดียว
 หาได้ไม่ (อดีตกรรมหมายถึงชาติก่อน ๆ ด้วย ท่านที่สงสัยยกตอง
 ศึกษาเรื่องตายเรื่องเกิดออกทหนึ่ง)

หอสมุดแห่งชาติ
สาขาวัดไชยชุมพลชนะสงคราม
๒๕ จังหวัดกาญจนบุรี

ตามท้าวเจ้าโตกล่าวมาทั้งหมด ท่านก็จะได้เห็นว่าการ
ของการให้ผลนั้นยอมให้ผลตามกำลังของมัน เช่นท้าวเจ้าโต
ว่าชวณะจิตดวงที่ ๑ ให้ผลในชาติปัจจุบันนั้นอย่างไร ข้าพเจ้าจะขอ
เปรียบเทียบบอกดังต่อไปนี้ว่า เหมือนกับต้นไม้ที่เราปลูกเอาไว้
เช่นต้นมะม่วงเป็นต้น พอเราปลูกต้นมะม่วงจนกระทั่งเกิดผล ผลที่
เกิดขึ้นในปีแรกที่ เราได้นั้น เราก็จะได้ผล มะม่วงไม่ก็ผล เกิด
นิดเดียวเท่านั้น ทำไมเราจึงไม่ปลูกมะม่วงให้ออกผลในปีแรกให้
มากที่สุดได้ ไม่ได้ ธรรมชาติเป็นอย่างนั้นเอง เพราะกำลังยังน้อย
ผลที่ออกในปีแรกของมะม่วงที่ปลูกใหม่นั้นออกนิดหน่อยพอปีต่อไป
ไปมะม่วงก็จะเพิ่มมากขึ้น และในปีสุดท้ายของมะม่วงที่ชราภาพ
ลงแล้วผลก็จะน้อยลง ผลแรกเริ่มกับผลตอนปลายที่ได้น้อยมาก
แต่ว่าตอนกลางได้มากที่สุด ข้าพเจ้ายกเอาต้นมะม่วง ชนมามาเพื่อ
เปรียบเทียบว่าผลของจิตใน ชวณะดวงที่ เกิดบุญ เกิด บาป เกิด ชน
จากชวณะดวงที่ ๑ ดวงเดียว ให้ผลนิดเดียวเท่านั้น และชวณะดวง
ที่ ๒ ให้ผลในชาติหน้า ก็ดวงเดียวและดวงที่ ๒ ถึงดวงที่ ๖ ให้
ผลในชาติต่อไป ดังนั้นในปัจจุบันเราก็กำลังได้ผลของ
ชวณะดวงที่ ๑ ที่เราทำในชาตินี้ ด้วยผลดวงที่ ๗ ของชาติก่อน

และด้วยผลของดวงที่ ๒ ถึง ๖ ของชาติใน ๆ เข้าไปอีกทุก ๆ

ครั้งที่เราได้รับความทุกข์หรือความสุข ด้วยเหตุที่กาดังของการ
ให้ผลมีขอบเขตเวลาเช่นนี้ ดังนั้นธรรมชาติของชีวิตอันลึกลับพิสดาร
เหล่านี้ จึงเป็นเหตุทำให้คนเข้าใจผิดว่า ทำไมถึงทำดีไม่เห็นได้ดี
ทำไมถึงทำชั่วจึงได้ดี จึงไม่เห็นผลชั่วเกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะว่าเรา
จับผลชั่วกันไปหาเหตุไม่ถูกไม่ตรงเลย แล้ว เช่น เป็นต้นว่า
เล่นดาบ ทักษาพเจ้าเขยนใดกล้าวมาแล้วความดีหลาย ๆ ด้อยุดด ๆ กัน
เมื่อเราจับดีแล้วชั่วกันไปก็จะไปเจอเหตุดีแล้วดีก็ดวงแดง ถ้าจับ
ดีแล้วชั่วลงไปก็จะไปเจอเหตุดีแล้วดีก็ดวงแดง ถ้าได้ไปแล้วดีไม่ตรงกันก็ไม่
ใช่เหตุเหล่านี้ แต่เหตุเกิดขึ้นดลบันดาลชอนกันอยู่ตลอดเวลาทุกวินาที
ดังนั้นเราจึงได้เพียงหาเหตุหาผลไม่ถูก เพราะไม่รู้ว่าเหตุอันไหนไป
ปรากฏผลอันไหน และผลอันไหนมาจากเหตุอันไหน เมื่อมัน
เกิดดลบันดาลชอนกันเช่นนั้นแล้ว ถ้ามีบุญชอนทั้งหลายจึงได้พากันว่า
ทำดีไม่ได้ดี

การที่ข้าพเจ้าได้บรรยายมานี้ ก็จะเห็นได้ว่ากาดังของ
ชวณะดวงที่ ๑ ของชะโมยไม่สามารถมีกาดังสั่งให้ไปติดตะรางได้
เพราะมีกาดังอ่อน เขาติดตะรางเพราะกาดังเหตุอื่น ๆ ของอกุศล

กรรมที่ทำไว้แต่อดีตมาร่วมก่อกองกับเหตุปัจจุบันหนึ่ง สันนิษฐาน
 การไปติดเคราะห์ของเขา โดยทำนองเดียวกันนั้น บุคคลที่ก่อกอง
 คอปรชนอยู่ แต่ก่อกองรารวญอยู่ ก็หมายความว่าเขาก่อกองคอปรชน
 อยู่ ทำเหตุชั่ว แต่ก่อกองของผลที่เขาได้รับนั้นได้ผลจากอดีตกรรม
 เขามาร่วมในการนั้นด้วย จึงทำให้เขารารวญ มีรทเก่งมากชน ๆ
 หรือว่าคนทฆาตวรารวญอยู่ทุกวัน ขาดความเมตตา ผลที่จะได้ต้อง
 เป็นทุกข์ แต่ว่าเขาก่อกองมรณเภากระดานหลังโต ๆ ชน เพราะว่า
 อาศัยเหตุของอดีต ทำให้เกิดผลในปัจจุบัน เช่นเป็นต้นว่าการ
 บริจาคทานในอดีตเป็นอันมาก ช่วยสนับสนุนให้การฆาตวรารวญ
 ชน ไม่ใช่เหตุฆาตวรารวญ แต่ก่อกองการบริจาทันตงศแต่ชาติ
 ก่อน ๆ นำให้เขาได้รารวญในชาติต่างหาก ด้วยเหตุดังกล่าวนั้น
 จึงเห็นได้ว่า ก่อกองของเหตุและของผลนั้นเราจะคิดค้นเอาง่าย ๆ
 โดยผลการหาได้ไม่ เพราะเหตุที่เกิดขึ้นชอนเหตุเป็นอันมากดังนั้น
 ผลก่อกองชอนมากเหมือนกัน

หลักการให้ผลของกรรมนั้นแม้தாகเหมือนกัน เรามักไม่
 ได้ผลดีในปัจจุบัน เช่นบางคนทำบุญให้ทานจนหมดตัว ทนทนเขา
 ไปถวายวัด ในที่สุดก็ต้องอาศัยคนอื่นเขาเพื่อกำดำรงชีวิตอยู่
 ของตัว แต่ถ้ามหาว่าทำไปเช่นนั้นแล้ว ผู้กระทำความดีด้วยความ
 เจริญก็เพราะอาศัยกรรมในปัจจุบันเล็กน้อย กรรมในอดีตส่งผลให้
 มากกว่า ไม่ใช่กรรมในปัจจุบันทั้งหมด ถ้าหากว่าไม่ได้ศึกษากฎภาวะ

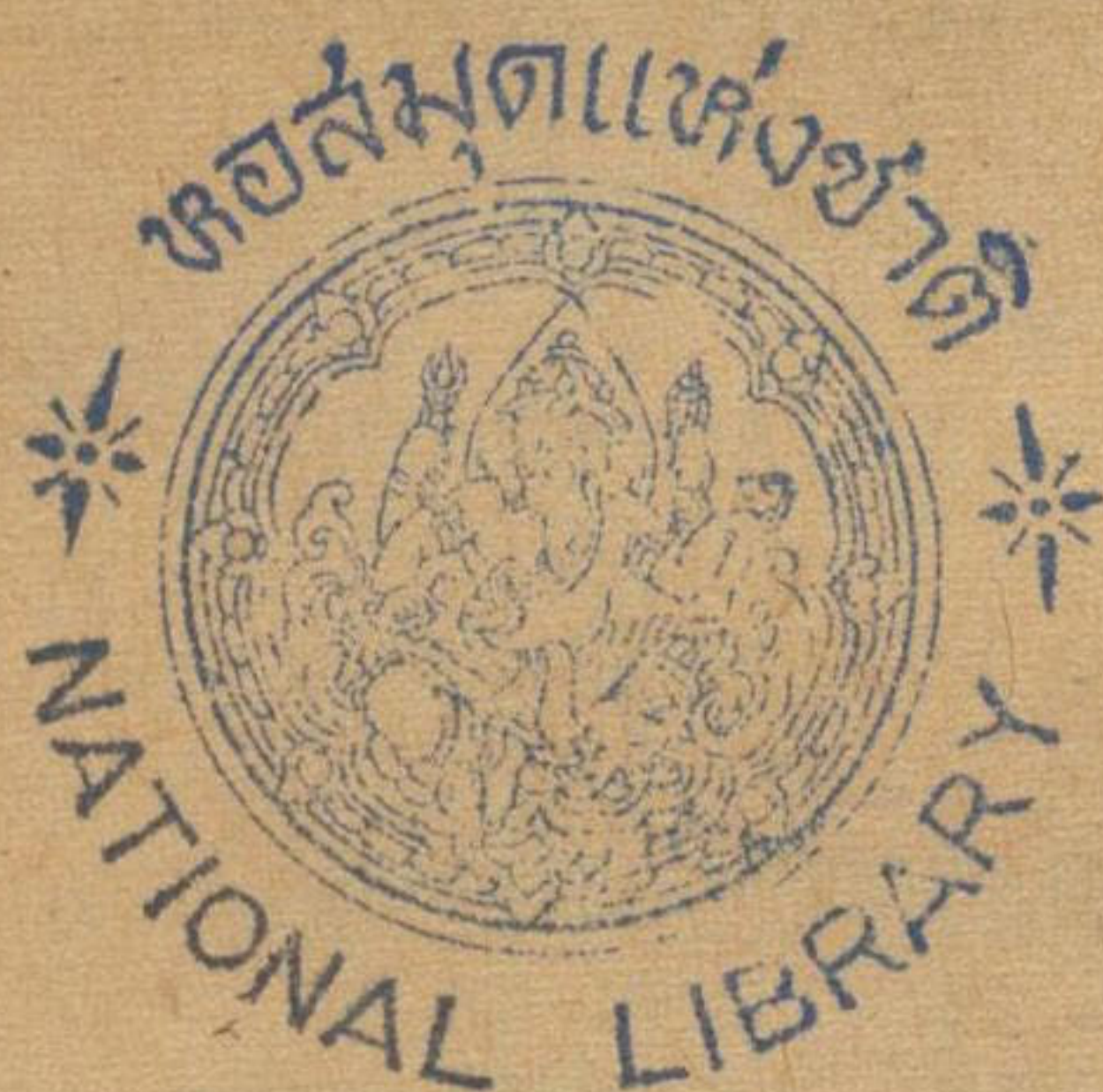
คอชรรมะของพระดัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งพระองค์ตรัสธรรมทั้งหลาย
ด้วยพระองค์มัสัพพัญญุตญาณ เราก็ก็น่ามารจะค้นคว้าหาความรู้
เอาเอง หรือจะอาศัยนักปราชญ์ราชบัณฑิตคนใด ศึกษาได้จาก
เหตุผลอันฉลาดเกินท่วงใด

ท่านผู้เจริญทั้งหลาย พระดัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงเตือนไว้
เมื่อก่อนที่พระองค์จะสิ้นพระชนม์ว่า อย่าประมาท ขอให้ท่าน
ทดลองศึกษาความพิสดาร ในเรื่องของชีวิตดูเรื่องชีวิตอันพิสดาร
ท่านจะหาศึกษาจากที่ใดไม่ได้เลย นอกจากพระอภิธรรมปิฎก
นั้นเท่า ท่านจะได้ท่องเที่ยวไปในดินแดนอันฉลาดกมหัสจรรย์ของชีวิต
ท่านจะได้ย่างกรายเข้าไป ในมหาอาณาจักรอันท่านไม่เคยคิดว่าจะ
ได้พบ ท่านจะได้สดก่นานจิตใจเบิกบานจิตใจเยือกเย็น อันท่าน
ไม่เคยได้รับเลยในชีวิต และท่านจะได้รู้ดีกว่าเราไม่เคยมาไม่เคยที่
ที่ยังเข้าใจเรื่องของตัวเราเอง ท่านจะเข้าใจในเหตุผลของความจริง
ของชีวิต แม้ในเรื่องของการตายแล้วไปเกิดได้อย่างไร จะทำได้ทำ
ให้คลายทุกข์ และจะได้เข้าใจเหตุผลว่าทำไมต้องได้สุข ทำช่วยยอม
ได้ทุกข์ เหตุใดผลจะเป็นทุกข์ เหตุชั่วผลจะเป็นสุข มิได้

ท่านผู้เจริญ ชีวิตเป็นดังที่รถไคร่หวงแหวนของสัตว์ทั้ง
หลาย ชีวิตเป็นดังประเสริฐสูงส่งเหนือสิ่งใด ชีวิตเฉพาะอย่างยัง
ชีวิตมนุษย์เกิดขึ้นมาไม่ไฉนง่าย ๆ ท่านจะปล่อยชีวิตอันล้ำค่าของท่าน

ให้ต้องตกหลุมตกบ่อ ต้องระหกระเหิน เดินไปตาม ยถากรรม
 กระนั้นหรือ ท่านจะให้ชีวิตของท่านเลี้ยง อันตรายไปตาม บุญ
 ตามกรรม ทั้ง ๆ ที่ประตูกำรค์การศึกษาเรื่องชีวิตเปิดอยู่พร้อม
 แล้วหรือ ท่านได้ใช้เวลาของท่านให้หมดเปลืองโดยเข้าศึกษาใน
 มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งล้อมรอบตัวท่านในวิชาการต่าง ๆ มา
 เป็นอันมากแล้ว บัดนี้เหตุใดเล่าท่านจึงไม่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย
 ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ประเสริฐที่สุดในโลก คือมหาวิทยาลัยของ
 ชีวิตเอง และศึกษาวิชาการที่วาดด้วยชีวิต ให้สัมพันธ์ว่าชีวิตมี
 ความสำคัญที่สุดในโลก บัดนี้เหตุใดเล่า ท่านจึงไม่รับคำทำของ
 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ให้เราทำความพิสูจน์ความจริงในเรื่องชีวิต
 ที่พระองค์ได้ทรงสั่งสอนไว้

ท่านทั้งหลาย เวลาแห่งการบรรยายส่วนหนึ่งของความ
 พิศดารในเรื่องของชีวิต ข้าพเจ้าคิดว่าพอสมควรแก่เวลาแล้ว
 ข้าพเจ้าขอยุติแต่เพียงเท่านี้ ขอความปรารถนาดีของข้าพเจ้าอัน
 เป็นมหากุศลใจเป็น พลวปัจฉิม น้อม นำจิตใจ ของท่านให้ หันเข้ามา
 ศึกษาในเรื่องของชีวิต คือพระอภิธรรมปิฎกโดยทั่วกัน ขอความ
 เจริญ ความสุข จงบังเกิดมีแก่ทุกท่าน

หอสมุดแห่งชาติ
สาขาวัดไชยชุมพลชนะสงคราม
จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้ที่ยังไม่เข้าใจชีวิต

ย่อมจะแก้ปัญหาของชีวิตไม่ได้

บทเรียนเรื่องชีวิต (อภิธรรมปิฎก) ท่านจะเริ่มต้นศึกษา
ได้จากวารสารชื่อ "ชีวิต" รับรองว่าอ่านเข้าใจง่ายมาก แม้
แต่เพียงอ่านหนังสือออกก็ศึกษาได้ ผมพนันเพื่อให้ท่านศึกษาได้ที่
บ้านของท่านเอง เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา เวลานี้ผมพ
ออกเป็นครั้งที่ ๓ แล้ว มุ่งส่งฉบับแรกไปศึกษาทันที เรื่อย ๆ
ต่างก็พากันกล่าวว่าทำให้เข้าใจเรื่องชีวิตอย่างลึกซึ้ง ทำให้
เกิดความสุขความสงบ รู้จักมีความเยือกเย็นจิตใจแจ่มใสยิ่งขึ้น
ความรู้ดีกว่าชีวิตเป็นดังทนายเมื่อนายหวังโยกเงา ทุกข์ร้อน
หมดหวังค่อย ๆ ค่อยลงไป และเกิดความแน่ใจว่าบนเส้นทางของ
ชีวิตที่จะเดินต่อไปนั้นควรจะไปทางไหน.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ วิธานพาณิช
267 ตระกูลวัดศิริสุทธารี ว.ว ใหญ่ ธนบุรี
นายวิธาน สัมวงค์ชัย ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา

โทร. ๖๒๖๖๘